

Ájmon-Aajmojne-Áimmuin

«It is a recognition that we are what we choose to remember, but we are also what we choose to forget.»

Tandanya-Adelaide, 2019

Ájmon-Aajmojne-Áimmuin
I forvaring – bevaring – vedlikeholde

Innhold

Forord.....	7
Sammendrag	8
Ny samisk bevaringsplan	14
Struktur og metode.....	15
Samhandling.....	16
Internasjonalt rammeverk.....	17
Nasjonalt rammeverk.....	18
Digitalt skapte arkiv.....	20
Samisk samfunnsdokumentasjon.....	21
Samarbeid mellom bevaringsinstitusjonene.....	26
Skape ny dokumentasjon.....	29
Administrative og økonomiske konsekvenser.....	31
Tre bevaringskriterier	32
Typer privatarkiv	34
Samfunnsområder for bevaring	35
Sámegeiella – Samisk språk	36
Boazodoallu – Reindrift	38
Duodji/Duodj	40
Guollebivdu – Fiske og fangst	42
Meahcásteapmi – Jakt og sanking som utmarksnæring	43
Govva, filbma – Foto, film	44
Landbruk	45
Sjømat	46
Bergindustri	47

Industri	48
Bygg og anlegg	49
Varehandel	50
Transport og lagring	51
Overnattings- og serveringsvirksomhet - turisme	52
Media, informasjon og kommunikasjon	53
Eiendom	54
Bolig og lokalmiljø	55
Utdanning og forskning	56
Helse og sosial	57
Kunst og kultur	58
Tro og livssyn	60
Idrett, rekreasjon og sosiale foreninger	61
Barne- og ungdomsorganisasjoner	62
Legater og fremme av frivillighet. Internasjonale organisasjoner	63
Mangfold og inkludering	64
Natur og miljøvern	65
Politikk og politiske organisasjoner	66
Faglig, vitenskapelig, teknisk og forretningsmessig tjenesteyting	68
Samfunnsområdene Olje og gass, Kraftforsyning, Finansiering og forsikring, Arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner	69
Henvisninger	70
Vedlegg: Eksempel på rutine for mottak av privatarkiv	72

Forord

Sámi arkiiva - Samisk arkiv er en arkivinstitusjon for det samiske samfunn. Samisk språk, tradisjonell kunnskap og et urfolksperspektiv ligger til grunn for virksomheten. Samisk arkiv har et nasjonalt ansvar for å ta vare på samisk dokumentasjon.

Privatarkiv er fellesbetegnelsen for arkiver som er skapt i privat sektor, av bedrifter, organisasjoner, institusjoner og personer. Utvikling av Ájmon-Aajmojne-Áimmuin -Bevaringsplan for samiske privatarkiv er i tråd med nasjonal strategi for privatarkivarbeidet der målet er helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Volumet av samiske arkiv i bevaringsinstitusjonene er lite, og det er et behov for systematisk, målrettet og forutsigbart bevaringsarbeid og innsamling av samiske privatarkiv. Samisk bevaringsplan er et kunnskapsgrunnlag for fremtidig innsats og prioriteringer. Planen inngår i nettverket av bevaringsplaner for privatarkiv som utformes av de fylkeskoordinerende institusjonene og de nasjonale bevaringsinstitusjonene for privatarkiv.

Bevaringsarbeidet gjennomføres med bakgrunn i samisk historie om misjon, kolonisering, grenseetableringer og tvangsflytting samt en samtidshistorie med fornorskning, språkkamp og arealkonflikter. Samtidig med dette har det spesielt de siste 30 år skjedd en positiv utvikling i det samiske samfunn og som legger rammer for arbeidet. En ny samisk offentlighet er vokst frem med språklig og kulturell revitalisering, rettsutvikling, utvikling av organisasjonslivet og etablering av Sámediggi-Sametinget og andre samiske institusjoner.

Overordnet mål for planen er å sikre, bevare og tilgjengeliggjøre arkiv fra og for det samiske samfunn. For å nå målsetting om helhetlig samfunnsdokumentasjon fra det samiske samfunnet er det viktig å identifisere behov for kompetansebygging og kapasitet.

Økt digital tilgang til arkivmateriale er en vesentlig forutsetning for å kunne spre kunnskap om samisk og urfolks språk, historie og samfunnsliv. God digital infrastruktur legger forholdene til rette for grenseoverskridende samarbeid. Digitalarkivet for langtidsbevaring og tilgjengeliggjøring av historiske data og arkiver er et satsingsområde for Arkivverket.

Bevaring av digitalt skapte privatarkiv er et kappløp med tiden, med stadig økende og raskere digitalisering både i offentlig- og privat sektor. Det er et særlig behov for Samisk arkiv å utvikle metoder for å øke bevaring av digitalt skapte arkiv fra privat sektor for å unngå at disse går tapt.

Samisk arkiv vil med samisk bevaringsplan følge opp Sannhets- og forsoningskommisjonens forslag ved å innhente, sikre og tilgjengeliggjøre ytterligere arkiv som kan bidra til kunnskap, historie, sannhet og forsoning.

Samisk arkiv skal videreutvikle bevaringsplanen for samisk privatarkiv sammen med det samiske samfunn, arkiveiere og andre bevaringsinstitusjoner. Jeg ser fram til et godt samarbeid!

15.12.2023

Inga Marja Steinfjell

direktør

Čoahkkáigeassu

Ájmon-Aajmojne-Áimmuin – Sámi priváhtaarkiivvaid sealluhanplána lea plána mii galgá sihkkarastit, sealluhit ja almmusin dahkat valjit sámi arkiivvaid joksan dihte mihttomeari *ollislaš servodatdokumentašuvdna*. Sámi sealluhanplána fátmasta arkiivvaid ja dokumentašuvnna main lea mearkkašupmi sámi servodahkii, sámegillii ja Sámi ovdáneapmái miehtásámi- ja álgoálbmotperspektiivvas. Sealluhanplána lea ráhkaduvvon álgoálbmogiid ja minoritehtaid *riikkaidgaskasaš riekteovdáneami* rámmaid siskkobealde.

Sámi arkiivvas lea nátionála ovddasvástádus sámi dokumentašuvnna hárrái ja háliida bovdet eará sealluhanásahusaid ovttasbargui ja ovttasdoibmii. Ásahuvvo sámi arkiivfierpmádat, ja museasiiddat mat leat Sámedikki hálddašeami vuollásaččat, bovdejuvvojit searvat fierpmádahkii. Fierpmádat galgá digaštallat vuoruhemiid, bargujuogu, gealbosiirdima, digitaliserema ja beaktillis ovttasdoaimama. Ovttasbargu bidjá luohttámuša, doahttaleami ja gelbbolašvuoda vuodđun.

Priváhtaarkiivvat leat arkiivvat maid fitnodagat, organisašuvnnat ja olbmot leat ásahan. Juohku *servodatsurggiid* mielde geavahuvvo ovdanbuktit aktevrraid main leat priváhtaarkiivvat. Go galgá čilget servodatsurggiid, de geavahuvvojit sámi kategorijiat ovttas SSB ealáhuskodaiguin. Kategorijiat sámegiella, boazodoallu, guollebivdu, meahcásteapmi, duodji, govat ja fiilbma namuhuvvojit erenoamážit.

Guđege servodatsuorggi dáfus *árvala sealluhanplána arkiivvaid maid sáhtá árvoštallat sealluhit*. Listu ii leat dievaslaš. Eará arkiivvaid sáhtá árvoštallat sealluhanárvosažžan, seamma sealluhaneavttuid mielde. Sámi arkiiva háliida gulahallat aktevrraiguin árvoštallan dihte lea go áigequovdil sealluhit arkiivvaid.

Buoret digitála beasatlašvuohta arkiivamateriálii lea mávssolaš gáldun historjja ovdanbuktimii, árbevirolaš máhttui ja sámegiella lassi geavaheapmái ja ovddideapmái. Arkiivvat galget bargat ovddidit buori dieđalaš vuodu mii guoská sámi riektediliid ja oktagaslaš ja kollektiiva riektesihkarvuoda dokumentašuvdnii. Sealluhanplána čalmmustahtá maiddá digitálalaččat ráhkaduvvon arkiivvaid ja arkiivvaid mat leat ráhkaduvvon min áiggis.

Plánas lea metodaoassi ja geavtlaš oassi. Leat ráhkaduvvon *golbma sealluhaneavttu* sámi arkiivvaid sealluheami dáfus. Sámi arkiivvaid sealluheamis berre okta dahje eambo dáin eavttuin devdojuvot.

Iktedimmie

Ájmon-Aajmojne-Áimmuin - Vaarjelmiesoejkesje saemien privaate vâarhkojde lea soejkesje mij edtja vijries lâhkoem saemien vâarhkojste gorredidh, vaarjelidh jîh baahrtsemem vedtedh juktie ulmiiem âllesth seabradahkedokumentasjovnen bijre jaksedh. Saemien vaarjelmiesoejkesje vâarhkoem jîh dokumentasjovnem feerhmie mij lea vihkele saemien seabradahkese, saemien gielese jîh evtiedæmman Saepmeste abpesaemien jîh aalkoeââlmegeperspektijvesne. Soejkesje lea dorjesovveme aalkoeââlmege jîh unnebelâhkoej gaskenasjonaale reaktævtiedimmien mieriej sisnjeli.

Saemien vâarhkoem nasjonaale diædtem âtna saemien dokumentasjovnen âvteste jîh sæjhta jeatjah vaarjelmieinstitusjovnh laavenjostose jîh ektiedahkose bööredidh. Saemien vâarhkoeviermie tseegkesâvva jîh museumiesijth mah leah Saemiedigkien reeremen nuelesne, bööresuvvieh meatan ârrodh viermesne. Viermie sæjhta prioriteeremh, barkoejuekemem, maahtoesertemem, digitaliseeremem jîh radtjoes ektiedahkoem digkiedidh. Laavenjostoe sæjhta leajhtadimmien, seahkarimmien jîh maahtoem vâaroeminie utnedh.

Privaate vâarhkoeh leah vâarhkoeh sielti, giehtelimmiej jîh almetji minngesne. Joekedimmie seabradahkesuerkiej sijse lea âtnasovveme aktöörïde âehpiedehtedh mah privaate vâarhkoem utnieh. Gosse seabradahkesuerkieh buerkeste, saemien kategorijh leah âtnasovveme jielemekodajgumie ektine SSB:ste. Kategorijh saemien giele, bâatsoe, gööleme, vijreme, ribleme, vætnoe, guvvie jîh filme leah sjierelaakan neebnesovveme.

Fierhten seabradahkesuarkan vaarjelmiesoejkesje raeriestimmine vâarhkojde bâata mejtie maahta vuarjasjidh vaarjelidh. Læstoe ij leah âllesth. Maahta jeatjah vâarhkoeh vuarjasjidh goh vaarjelmievjörtegs, dej seamma vaarjelmiedamtsvæhtaj mietie. Saemien vâarhkoem sæjhta aktöörïgumie rââresjidh juktie vuarjasjidh mejtie leah sjyöhtehe vâarhkojde vaarjelidh.

Lissiehtamme digitaale baahrtseme vâarhkoematerijellese lea vihkeles gaaltije histovrijem jîh aerpievuekien daajroem âehpiedehtedh, jîh saemien gielem vielie nuhtjedh jîh evtiedidh. Vâarhkoeh edtijeh hijven vitenskapeles vâaromem vedtedh saemien reaktatsiehkieh, jîh individuelle jîh ektie reaktajearsoesvoetem dokumenteeredh. Vaarjelmiesoejkesje aaj jarngesne âtna digitaale sjugniedamme vâarhkoeh jîh vâarhkoeh mah leah mijjen tijjen sjugniedamme.

Soejkesje aktem metodebieliem jîh aktem praktikheles bieliem âtna. Golme vaarjelmiedamtsvæhtah leah dorjesovveme juktie saemien vâarhkoeh vaarjelidh. Juktie saemien vâarhkoem vaarjelidh dellie akte jallh jienebh daejstie damtsvæhtijste byöroeh stieresne ârrodh.

Tjoahkkáj gæsos

Ájmon -Aajmojne-Áimmuin – Sáme priváhtaarkijva bisodimpládna l pládna gáktu nanostuhttet, bisodit ja sadjihin adnet valljudagáv sáme arkijvajs. Plána vuodo l jáksát ulmev *åbbålasj sebrudakduodastahttemij*. Sáme bisodimplánan la arkijvva ja duodastus ma gulluji sáme sebrudahkaj, sámegeillaj ja ávddánibme Sámen gájksáme- ja iemeálmukperspektijvan. Bisodimpládna l ásadum *riikajgasskasasj riektáávdđánime* iemeálmugij ja unneplágoj gáktuj.

Sáme arkijvan la nasjonalalásj ávdásvástádus sáme duodastibmáj ja galggá gáhttjot ietjá bisodiminstitusjávnnájt *aktisasj barguj ja avtastallamij*. Ásaduvvá sáme arkijvaværmádahka, ja dávvervuorká ma gulluji Sámedikke háldadibmáj gáhtjoduvvi værmádahkaj sebrutjit. Værmádahka galggá dágástallat vuorodimij, barggojuogojt, máhttosirddemav, digitaliserimav ja dábmarisavtastallamav. Aktisasj bargo vuodo l luohládus, vieledus ja máhtudahka.

Priváhtaarkijva li arkijva vidnudagájs, dájmadagájs ja priváhta ulmutijjs. Juohkem *sebrudaksuorgij* gáktuj le anedum vaj dájmadiddje gæenna li arkijva boahá ávddán. Tjiejgjit sebrudaksuorgijit li sáme kategoriija anedum aktan æláduskávdáj Statistisk sentralbyrå:as. Kategoriija degu sáme giella, boatsojæládus, guolástibme, bivddo, tjoahkkim, duodje, gávvim ja filmma li sierraláhkáj nammaduvvam.

Bisodimplánan juohkka sebrudaksuorggáj le *lissta oajjvadásj arkijvajda* ma máhtti árvustaláduvvat bisodibmáj. Lissta ij la dievalasj. Ietjá arkijva aj máhtti árvustaláduvvat bisodibmáj, sæmmei gájbbádusáj gáktuj. Sáme arkijvva sihtá guládallamav dájmadiddij árvustalátjit arkijvajt bisodibmáj.

Ienep digitála máhttelisvuoda bessat arkijvamateriállaj le ájnas gálldo gá galggá buktet ávddán histávráv, árbbediedov ja sámegeiela giellaano lassánimev ja ávddánimev. Arkijva galggi viehkedit diedalásj vuoduj sáme riektá ja ájnegasj ja aktisasj riektáoaggásvuoda duodastibmáj. Bisodimpládna aj tjalmostahtá digitála arkijvajt ja arkijvajt mijá ájgen buvtaduvvam.

Plánan la metávdđáosse ja praktihkalasj oasse. *Gálmma bisodimgájbbádusá* li ásadum sáme arkijvaj bisodime gáktuj. Sáme arkijva ma galggi bisoduvvat vierttiji avtav jali ienep bisodimgájbbádusájs dievddet.

Sammendrag

Ájmon-Aajmojne-Áimmuin - Bevaringsplan for samiske privatarkiv er en plan for å sikre, bevare og tilgjengeliggjøre et bredt utvalg av samiske arkiver for å nå målsettingen om *helhetlig samfunnsdokumentasjon*. Samisk bevaringsplan omfatter arkiv og dokumentasjon av betydning for det samiske samfunn, samisk språk og utvikling av Sápmi i et allsamisk og urfolksperspektiv. Bevaringsplanen er utarbeidet innen rammene av *internasjonal rettsutvikling* for urfolk og minoriteter.

Samisk arkiv har et nasjonalt ansvar for samisk dokumentasjon og vil invitere andre bevaringsinstitusjoner til samarbeid og samhandling. Det etableres et samisk arkivnettverk, og museumssiidaene som er under Sametingets forvaltning, inviteres til å delta i nettverket. Nettverket vil diskutere prioriteringer, arbeidsdeling, kompetanseoverføring, digitalisering og effektiv samhandling. Samarbeidet vil bygge på tillit, respekt og kompetanse.

Privatarkiv omfatter arkiv etter bedrifter, organisasjoner og personer. En inndeling i *samfunnsområder* er brukt for å presentere aktører som har privatarkiv. For å beskrive samfunnsområdene er samiske kategorier benyttet sammen med næringskoder fra SSB. Kategoriene samisk språk, reindrift, fiske, jakt, sanking, duodji, foto og film er nevnt spesielt.

For hvert samfunnsområde lister bevaringsplanen opp *forslag til arkiv som kan vurderes for bevaring*. Listen er ikke uttømmende. Andre arkiv kan vurderes som bevaringsverdige, da etter de samme bevaringskriteriene. Samisk arkiv ønsker dialog med aktørene for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring.

Økt digital tilgang til arkivmateriale er en vesentlig kilde til presentasjon av historie, tradisjonell kunnskap og økt bruk og utvikling av samisk språk. Arkivene skal bidra til et godt vitenskapelig grunnlag for dokumentasjon av samiske rettighetsforhold og individuell og kollektiv rettsikkerhet. Bevaringsplanen har også fokus på digitalt skapte arkiv og arkiv skapt i vår tid.

Planen har en metodedel og en praktisk del. Det er utviklet *tre bevaringskriterier* for bevaring av samiske arkiv. For å bevare et samisk arkiv bør ett eller flere av disse kriteriene være oppfylt.

Summary

Ájmon-Aajmojne-Áimmuin – The Sámi Acquisition Action Plan – is an action plan to secure, preserve and make available a wide range of Sámi archives to achieve the goal of a *comprehensive documentation of society*. The Sámi Acquisition Action Plan includes archives and records of significance to the Sámi society, the Sámi language, and the development of Sápmi from an all-Sámi and indigenous perspective. The action plan has been drawn up within the framework of *international legal development* for indigenous peoples and minorities.

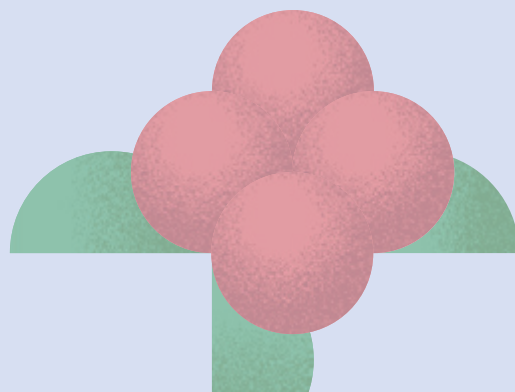
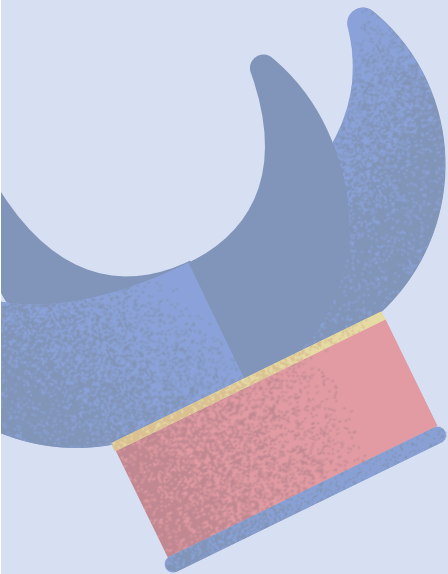
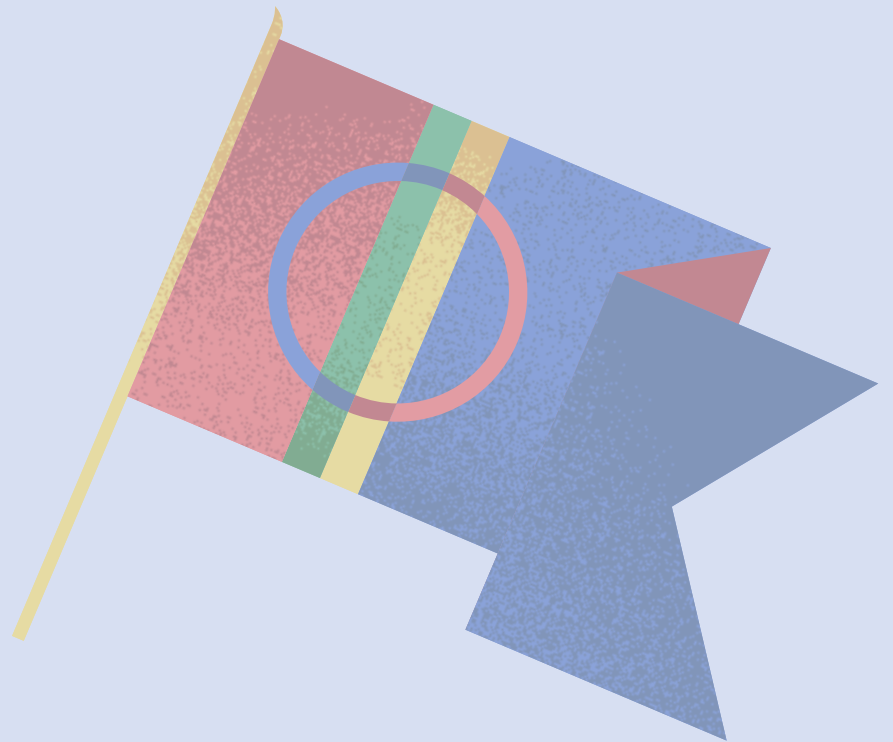
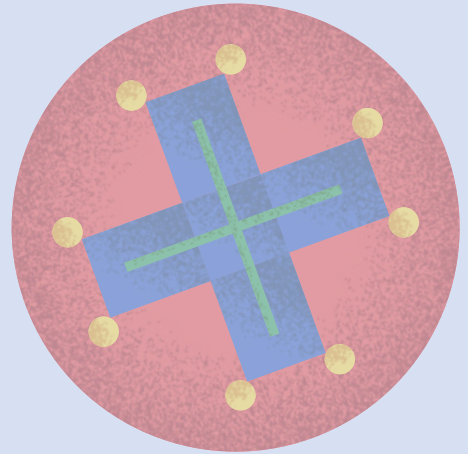
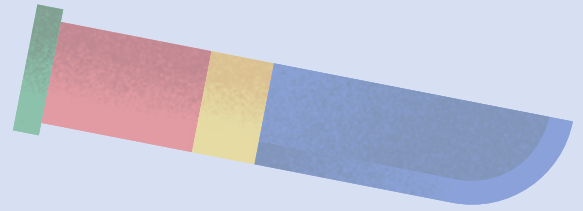
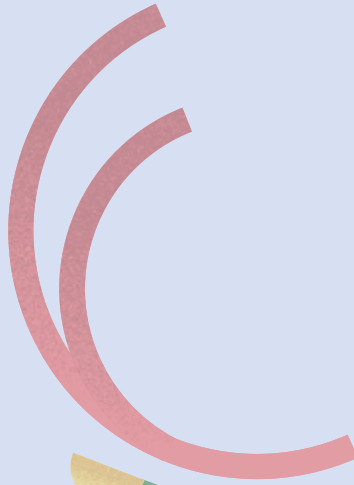
The Sámi Archives has a national responsibility for Sámi documentation and will invite other institutions that preserve Sámi archives to *cooperate and interact*. A Sámi archives network is being established, and the museum siidas under the administration of the Sámi Parliament are invited to participate in the network. The network will discuss priorities, division of efforts, competence transfer, digitization, and efficient interaction. The collaboration will be built on trust, respect and competence.

Private archives include archives by companies, businesses, and individuals. A division into different *sectors of society* is used to present the record creators. To describe each sector of society, Sámi categories are used together with business codes from Statistics Norway. The categories Sámi language, reindeer herding, fishing, hunting, gathering, duodji, photography and film are mentioned specifically.

For each sector of society, the action plan has *proposed archives that can be considered for preservation*. The list is not exhaustive. Other archives can be assessed as worthy of preservation, according to the same criteria. The Sámi Archives wants a dialogue with the records creators to assess whether the archives are suitable for preservation.

Increased digital access to archive material is an essential source for the presentation of history, traditional knowledge and increased use and development of the Sámi language. The archives will contribute to a good scientific basis for documentation of Sámi rights and individual and collective legal rights. The action plan also focuses on digital born archives and contemporary archives.

The action plan has a methodological part and a practical part. *Three acquisition criteria* have been developed for the selection of Sámi archives for preservation. In order to preserve a Sámi archive, one or more of these criteria should be met.

Ny samisk bevaringsplan

I følge The International Council on Archives (ICA) universelle erklæring om arkiv, er arkiver en unik og uerstattelig arv som overføres fra en generasjon til en annen. Samiske arkiv er kilder til samisk kultur, historie i fortid og nåtid. Volumet av samiske arkiv i bevaringsinstitusjonene er lite, og det er et behov for å bevare flere privatarkiv. Bevaringsplanen vil klargjøre hva Samisk arkiv oppfatter som sine ansvarsområder, hvilke aktører som kan vurderes som bevaringsverdige og hvilke tiltak og prioriteringer Samisk arkiv vil jobbe etter.

Aktørene som er beskrevet i planen, er i mange tilfeller samiske aktører med lang historie. En aktør i denne sammenhengen er en bedrift, organisasjon eller enkeltperson som har et arkiv som kan vurderes som bevaringsverdig etter kriteriene i Samisk bevaringsplan. Blant samiske arkiv er det et stort innslag av muntlige kilder som personlige fortellinger og joik. Denne kildegruppen må bevares. Det kan også være aktuelt å skape dokumentasjon på en rekke områder der det er lite fra før. Det haster å digitalisere eldre lydopptak, foto og filmer da denne typen informasjonsbærere har begrenset levetid.

Samisk bevaringsplan for privatarkiv har en varighet på 3-5 år og skal deretter evalueres.

Kontinuitet og forandring

Bevaringsplanen skrives i vår tid og omfatter også nyere samiske arkiv som er digitalt skapt. Websider, e-poster og sosiale medier er viktige i bevaringssammenheng. Det kan være aktuelt å gjøre avtaler med enkeltpersoner, bedrifter eller organisasjoner om å høste websider og sosiale medier.

Samisk arkiv har nasjonalt ansvar for å bevare samisk dokumentasjon. Det er foreløpig få samiske arkiv bevart, og de bevaringsverdige arkivene befinner seg over et stort geografisk område. Det er derfor viktig med samarbeid mellom nasjonale, regionale og lokale bevaringsinstitusjoner.

Bevaringsplanen viser hvilke arkiv Samisk arkiv vurderer å bevare og hvorfor. Det gir forutsigbarhet for samarbeidspartnere, og det forklarer og dokumenterer utvalget for fremtidens arkivbrukere. Listen over aktører må fortløpende oppdateres i samarbeid med bevaringsinstitusjoner og arkivbrukere. At en aktør står på Samisk bevaringsplan betyr først og fremst at arkivet er antatt å være bevaringsverdig og bør vurderes nærmere for levering til en bevaringsinstitusjon. Det betyr ikke at arkivet nødvendigvis må leveres til Samisk arkiv. Det kan også bli avlevert til en annen bevaringsinstitusjon. Dette avklares mellom arkiveier og bevaringsinstitusjonene.

Struktur og metode

Bevaringsplanen presenterer formålet med arbeidet sammen med planens struktur, oppbygging og metode. Det gis en presentasjon av samfunnsområdene med aktører som vurderes som bevaringsverdige. Planen inneholder også en plan for samhandling med andre bevaringsinstitusjoner.

Samisk bevaringsplan benytter samme metode som Arkivverkets bevaringsplan 2020, samtidig som det er gjort tilpasninger for å beskrive samisk samfunnsliv, samiske næringer og samiske kulturområder. Områdene språk, reindrift, duodji (håndverk), fiske og fangst og sanking er omtalt spesielt. Medietypene foto og film får også egen omtale.

Det er tatt utgangspunkt i Sametingets vedtak i sak SP 023/13 Sametingsmelding om samisk kunst og kultur. Sametingets vedtak om kulturnæringer, kultur og kreativ næring danner også grunnlag for bevaringsplanen. Planen er i tillegg delt inn i samfunnsområder basert på kategoriseringen i SSB NÆRING/SN2007/NACE og den internasjonale standarden for kategorisering av frivillige organisasjoner ICNPO. Samfunnsområdene er kort beskrevet sammen med en liste over aktører som faller innenfor området.

Arkiv er særlig viktig for bevaring og videreføring av urfolks- og minoritetsspråk verden over. Dokumentasjon som sikrer grunnlaget for samisk språkutvikling, utgjør derfor en sentral og gjennomgående dimensjon i planarbeidet.

Arkiv som inneholder personopplysninger forvaltes etter regler om personvern og GDPR.

«Samarbeidet skal bygge på tillit, respekt og kompetanse.»

Kulturdepartementet, Høringsnotat, 2021.

Samhandling

Bevaringsplanen skal bidra til planmessig bevaring av samisk dokumentasjon i bevaringsinstitusjoner over hele landet. Målet er at et bredt utvalg av bevaringsverdig dokumentasjon skal sikres for ettertida og gjøres tilgjengelig for bruk. Samtidig skal planen være til inspirasjon for bevaringsinstitusjoner i hele det samiske området. Det er et ønske og et behov for et bredere samarbeid om arkiv på tvers av grensene i Sápmi.

Bevaringsplanen skisserer rammer og retning for samhandling mellom ulike bevaringsinstitusjoner og beskriver Samisk arkivs rolle og oppgaver. Dette blir nærmere beskrevet i kapitlet om samarbeid mellom bevaringsinstitusjonene.

OM SAMISK ARKIV

Samisk arkiv har et nasjonalt ansvar for å ta vare på samisk dokumentasjon. Arkivene sikres for fremtiden i spesialmagasiner.

Politikere, forskere, samiske institusjoner, foreninger, reinbeitedistrikt, fiskarlag, slakterier og andre bedrifter overfører (avleverer) arkiv hit for å unngå tap av kunnskap for ettertiden. Her finnes også arkiver fra offentlige institusjoner i deponi. Samisk arkiv samarbeider med andre bevaringsinstitusjoner om bevaring av samisk dokumentasjon.

Bevaringsinstitusjonene skal jobbe aktivt etter planen ved å kontakte arkiveiere for å avklare muligheten for å avlevere arkiv. Ofte kan prosessen med å få til en avleveringsavtale for et arkiv ta lang tid. En tilnærming der bevaringsinstitusjonene selv går ut og foreslår samarbeid kan være mer effektivt og forutsigbart enn å vente på at aktører skal kontakte bevaringsinstitusjonen med spørsmål om avlevering.

Bevaringsplanen har identifisert 445 aktører som kan ha bevaringsverdige arkiv. Disse er fordelt på samfunnsområder. Hvilke og hvor mange av aktørene Samisk arkiv selv vil kontakte, bestemmes ut fra prioriteringer, ambisjoner og kapasitet. Dialogen med bevaringsinstitusjonene vil handle om arbeidsdeling og hvem som skal ta ansvar for hvilke arkiv. Dette vil være avhengig av faktorer ved arkivet som geografisk tilhørighet, alder, tema, medietype, arbeidsdeling eller interessefeltet for bevaringsinstitusjonen, størrelsen på arkivet, ledig magasinkapasitet osv. Her vil det være behov for løpende dialog mellom bevaringsinstitusjonene.

OM ARKIVVERKET

Arkivverkets samfunnsoppdrag er å bidra til effektiv dokumentasjonsforvaltning og sikre, bevare og tilgjengeliggjøre et bredt og allsidig utvalg av samfunnets arkiver.

Arkiver fra statlig, kommunal og privat sektor utfyller hverandre og dokumenterer samfunnet fra ulike ståsteder. Denne dokumentasjonen bidrar til helhetlig dokumentasjon av samfunn og kultur.

Internasjonalt rammeverk

Samisk bevaringsplan er utarbeidet innen rammene av internasjonal og nasjonal rettsutvikling gjeldende urfolk og minoriteter. Ifølge FNs erklæring om urfolks rettigheter artikkel 31 har urfolk rett til å bevare, ha kontroll med, verne og utvikle sin kulturarv, sin tradisjonelle kunnskap og sine kulturuttrykk. Statene skal i samråd med urfolkene gjennomføre effektive tiltak for å følge opp innholdet i erklæringen.

ICA's Tandanya-Adelaide-erklæring ble i 2019 utarbeidet for aktivt å støtte forpliktelsene i FNs erklæring om urfolks rettigheter. Rammeverket veileder verdens riksarkivarer i hvordan urfolksarkiver bør forvaltes, og hvordan statenes internasjonale forpliktelser overfor urfolk kan ivaretas. Her vises det til at koloniarkivene ble brukt til å dokumentere nybyggernes virksomhet, skape nye identitetskategorier og ivareta kolonistenes fortellinger, mens urfolkens historie gjerne ble overlatt til urfolkens kollektive hukommelse.

Bevaringsplanen for det samiske samfunnet skal bidra til å rette opp denne ubalansen i arkivene og sikre helhetlig samisk samfunnsdokumentasjon.

I ICAs oppfølging av erklæringen, er det tatt til orde for at arkivene bør finne fram til nye måter å jobbe på som både respekterer urfolks kunnskapssystemer og som skaper et rom for etisk refleksjon, uten å dømme eller dominere. Med bakgrunn i folkeretten vektlegger Tandanya-erklæringen behovet for "fundamental trust and accountability in society." Utvikling av et bredt samisk arkivtilfang i flere bevaringsinstitusjoner skal skje i samarbeid og forståelse med det samiske samfunnet. Synlighet, informasjon og tillitsbygging er sentralt.

«The ICA recognizes its responsibility to re-imagine the meaning of archives as an engaging model of social memory; to embrace Indigenous worldviews and methods of creating, sharing and preserving valued knowledge.»

ICA, 2010

Nasjonalt rammeverk

Samisk arkivs samfunnsoppdrag

Sámi arkiiva - Samisk arkiv er en arkivinstitusjon for det samiske samfunn. Samisk språk, tradisjonell kunnskap og et urfolksperspektiv ligger til grunn for virksomheten. Samisk arkiv har et nasjonalt ansvar og samarbeider med andre bevaringsinstitusjoner om bevaring av samisk dokumentasjon. For det samiske samfunn er det viktig at en bred representasjon av arkivmateriale fra organisasjoner, bedrifter og personer blir bevart fra hele det samiske området. Ambisjonen er å drive aktiv innsamling der mangel på samisk dokumentasjon er identifisert.

Arkivverkets samfunnsoppdrag

Arkivverkets samfunnsoppdrag er å bidra til effektiv dokumentasjonsforvaltning og å sikre, bevare og tilgjengeliggjøre et bredt og allsidig utvalg av samfunnets arkiver. Som øverste arkivmyndighet har Arkivverket ansvar for faglige standarder og retningslinjer, tilsyn og veiledning med offentlig arkivarbeid. Arkivverket skal iverksette overordnet nasjonal politikk på arkivfeltet og bidra til utvikling og styrking av arkivsektoren. Som bevaringsinstitusjon har Arkivverket ansvar for langtidslagring, tilgjengeliggjøring og formidling av statlige arkiver og prioriterte private arkiv.

Sametingets hovedoppgave i kulturpolitikken

Sametingets hovedoppgave i kulturpolitikken er å legge til rette for utvikling av samisk kunst- og kulturaktiviteter. Et allsidig kulturliv styrker samisk samhörighet og identitet og bidrar til levende lokalsamfunn der folk vil bo. Kulturaktiviteter spiller derfor en viktig rolle i det samiske samfunnet, også for bosetting. Samisk kulturutøvelse er med på å skape tilhörighet, trivsel og livskvalitet, i tillegg til kulturbaserte arbeidsplasser (Sametinget.no).

Samisk bevaringsplan

Bevaringsplanen har som formål å:

- styrke arkivenes betydning for samisk søken etter kunnskap og dokumentasjon
- identifisere behov for kompetansebygging og kapasitet for å nå målsettingen om helhetlig samfunnsdokumentasjon i det samiske samfunnet
- svare på hva et samisk arkiv kan være, i tråd med Tandaya-erklæringen om urfolksarkiv og samisk forståelse
- være et verktøy for (økt stimulering og) systematisk bevaring og tilgjengeliggjøring av samisk dokumentasjon i hele ABM-sektoren (arkiv, bibliotek og museum)

Som oppfølging av planarbeidet er det også relevant å arbeide med hvordan arkivmateriale og museumsmateriale utfyller hverandre.

Å se museumsgjenstander, arkiv, bibliotek og tradisjonell kunnskap i sammenheng er en ressurs som kan nyttes bedre. Et større tilfang av samiske privatarkiv i museer og arkivinstitusjoner danner grunnlag for samarbeid mellom museer og arkiv. Samisk arkiv ønsker å legge til rette for felles utviklingsprosjekter som en del av det samiske ABM-samarbeidet.

Digitalisering

Datateknologi er en betydelig ressurs for urfolkssamarbeid verden over. God digital infrastruktur legger forholdene til rette for grenseoverskridende samarbeid og nye løsninger på arkivområdet. Teknologi skaper muligheter for bevaring av árbediehtu/samisk tradisjonell kunnskap (TK) og styrking av samisk språk og kulturarv.

Sametinget viser til økte forventninger fra innbyggerne til digitale tjenester. Det offentlige har et ansvar for at den samiske befolkningen har et godt tilbud av digitale tjenester og produkter, og for å påse at samisk likestilles med norsk også på den digitale arenaen. Digitalisering gir en unik mulighet til å styrke de samiske språkene og forsterke språkarenaer ved at flere tjenester kan tilbys og tilrettelegges på samisk (Sametinget SP Sak 067/18).

Manglende digitalisering medfører risiko for tap av data, da flere informasjonsbærere, som for eksempel lydbånd, har begrenset levetid. En større del av samlingene skal derfor digitaliseres og gjøres tilgjengelig for allmennheten.

Digitalarkivet for langtidsbevaring og tilgjengeliggjøring av historiske data og arkiver er et satsingsområde. Arkivverket tilbyr digitalisering av arkiver som oppbevares i samiske museer og kulturinstitusjoner. Som en gave til 25-årsjubileet for Samisk arkiv i 2020, innførte Arkivverket digitalisering av samisk arkivmateriale som oppbevares i bevaringsinstitusjoner over hele landet. Tilbudet om gratis digitalisering som gjelder alle medietyper, ble innført permanent og skal være et bidrag til å øke tilgangen til samisk arkivmateriale på Digitalarkivet. Etter at arkivmateriale er digitalisert skal det sendes tilbake til bevaringsinstitusjonen som fortsatt skal oppbevare originalene. Arkivverket har ansvar for langtidslagring av en digital kopi på Digitalarkivet.

Senter for kulturarvdigitalisering ved Nasjonalbiblioteket i Mo i Rana digitaliserer kulturarvsmateriale fra hele ABM-sektoren. Tjenesten omfatter alt dokumentbasert kulturarvsmateriale i arkiv, bibliotek og museer. Det betyr at denne tjenesten omfatter alle bevaringsinstitusjoner fra små lokale museer til de store samlingene i Arkivverket.

For ABM-sektoren utenfor Arkivverket har tjenesten hittil bare omfattet digitalisering av lyd, video, film og foto. Når det gjelder papirarkiv, har Arkivverket blant annet fått digitalisert branntakstprotokoller og folkeregisterkort. Nasjonalbiblioteket er nå i gang med å digitalisere landssvikarkivet for Arkivverket, som vil ta flere år å fullføre. Det vil tidligst bli etablert en produksjonsløype for digitalisering av papirbaserte privatarkiv for alle ABM-institusjonene fra 2024.

«For at SÁM skal overføres til kommende generasjoner, må den bevares gjennom fortsatt bruk og så langt som råd er innsamles, dokumenteres og formidles.»

Digitalt skapte arkiv

Arkivmateriale som er skapt både i offentlig og privat sektor de siste 30 årene er i all hovedsak digitalt skapt. Digitale privatarkiv kan for eksempel være filer i et filsystem, e-postkontoer, databaser, fagsystemer eller mer avanserte arkivsystemer i virksomheter eller organisasjoner av en viss størrelse. Felles for alt digitalt skapt arkivmateriale er at det må skje aktive handlinger for at dokumentasjonen skal kunne langtidsbevares.

Fordi digitale arkiv lett kan forvitne, er det viktig å ta aktive grep og få materialet langtidsbevart i en depotinstitusjon. Digitale avleveringer i en bevaringsinstitusjon omtales som arkivuttrekk. Arkivuttrekket må vedlikeholdes over tid, for at informasjonen skal kunne tilgjengeliggjøres til fremtidens brukere uavhengig av opprinnelig system eller programvare.

Arkivstatistikken for 2022 viser at mottak av digitalt skapte arkiv fortsatt er en utfordring for arkivsektoren. Antall institusjoner med digitalt skapte privatarkiv og mengden GB som er bevart, viser at bevaringen av digitalt skapte privatarkiv ligger etter bevaringen av papirarkiv. Ofte kommer privatarkiv fra private aktører til bevaringsinstitusjonen på en minnepinne eller en ekstern harddisk. Informasjonen på minnepinnen eller harddisken har ikke en struktur som er egnet for langtidslagring. Det å legge til rette for langtidslagring krever en kompetanse som mange bevaringsinstitusjoner ikke har.

Selv om statistikken viser at det foreløpig er et etterslep på avlevering og mottak av digitale privatarkiv, har flere i bevaringsinstitusjoner arbeidet systematisk de siste årene med å bygge kompetanse og ta imot private digitale arkiv og gjennom dette skaffet seg viktige erfaringer. Det ligger derfor til rette for mer samarbeid om mottak og bevaring av digitale arkiv i det regionale og lokale privatarkivarbeidet. Arkivverket har utviklet en løsning for å ta imot og bevare digitale arkiv på en sikker måte gjennom Digitalarkivet. Virksomheter som ønsker å ta i bruk Digitalarkivet som bevaringsløsning må tegne en avtale med Arkivverket før de får tilgang til å laste opp sine arkivuttrekk.

Samisk samfunnsdokumentasjon

Det er et mål å bevare dokumentasjon fra ulike samiske språk og dialekter, ulike tidsperioder, forskjellige aldersgrupper, fra forskjellige deler av landet og over landegrensene i Sápmi for å dekke hele det samiske samfunnet. Det er også viktig å innhente dokumentasjon som representerer ulike meninger og interesser.

Samfunnet opplever store og raske endringer. Det innebærer at det er viktig å handle nå for å forhindre at samisk kunnskap forsvinner. Gjennom å identifisere bevaringsverdige arkiver og å samarbeide om bevaring og tilgjengeliggjøring, kan Samisk arkiv og andre bevaringsinstitusjoner hindre tap av verdifull samisk kunnskap.

*«Det samiska språket
–det gyllene språket–
bär och befäster vår
samhörighet med
våra marker och
vårt folk.»*

Samerådet. Tråante, 2017

«Tillit, frivillighet og gode relasjonar mellom private arkiveigarar og arkivinstitusjonar er ein grunnleggjande føresetnad for eit velfungerande privatarkivarbeid.»

Kulturdepartementet, 2021

Målet er å bevare et bredt utvalg av samfunnets arkiver. Dette innebærer at arkiver fra statlig, kommunal og privat virksomhet utfyller hverandre og dokumenterer samfunnet fra ulike vinkler og ståsteder. Offentlige arkiv dokumenterer offentlig forvaltning som virksomheten i stat, kommune, og fylkeskommune. De offentlige arkivene blir tatt vare på for demokratisk kontroll med myndighetenes avgjørelser, som en kilde til forskning og historie og for å dokumentere enkeltpersoners rettigheter. Privatarkiv kan være både papir, digitalt skapt dokumentasjon, film, lyd og foto. Dagens privatarkiv blir stort sett skapt digitalt. De kan ha stor betydning som kilder, gi et nyansert bilde av prosesser og samfunnet og ha betydning for identitetsbygging. Privatarkiver er mye brukt, gjerne mer enn offentlig materiale, blant annet på grunn av informasjonstettheten og variasjonen i dokumentasjonen. De gir eksempler på enkeltmenneskers eller gruppers tanker og liv, eller hvordan en virksomhet påvirket samfunnet i et område. For å få et helhetlig bilde av samfunnet og historien, må både private og offentlige arkiv bevares. Det er ingen privatpersoner eller private virksomheter som er lovpålagt å danne arkiv eller avlevere arkiv, slik det er for de offentlige arkivene.

I et samisk perspektiv innebærer dette at et størst mulig utvalg av arkiver blir bevart og gjort tilgjengelige fra offentlige institusjoner, organisasjoner, bedrifter og privatpersoner fra hele det samiske området. Bevaringsinstitusjonene bør sikre underdokumentert virksomhet og tilgjengeliggjøre samisk kulturarv gjennom aktiv innsamling, digitalisering og tilgjengeliggjøring av samiskspråklig og annen relevant dokumentasjon med betydning for det samiske samfunn.

Samisk bevaringsplan skal bidra til økt tilgang til kilder fra samisk kultur og historie. Brukerne skal kunne nytte arkiv som grunnlag for forskning, historieforståelse, identitet og rettssikkerhet.

«Samisk dokumentasjon, perspektiver og stemmer inngår som en del av en demokratisk samfunnsutvikling i de nordiske land.»

De nordiske riksarkivarene, 2019

Samisk språk

Samiske språk er vaajmoegiäle-vájmogiella-váibmogiella - hjertespråket for den enkelte språkbruker, for samene som folk, og er av grunnleggende verdi for utviklingen av det samiske samfunn. Arkivdokumentasjon er sentralt for samisk språkutvikling og utgjør en særskilt dimensjon i planarbeidet. Språkdimensjonen er gjennomgående i hele bevaringsplanen.

Enkelte av de samiske språkene klassifiseres av UNESCO som svært eller sterkt truet. Unesco har fastslått at tilgang på arkiv og dokumentasjon av arkiver er en grunnleggende faktor i et språks sårbarhet. Derfor er tilgjengeliggjøring av arkivene en sentral suksessfaktor for å bidra til de samiske språkernes vitalitet. Truede språk kjennetegnes blant annet av at språk ikke lenger overføres mellom generasjoner og at de ikke overføres til nye arenaer naturlig, men behøver stimuli til dette. ICAs Expert Group on Indigenous Matters (EGIM) har fått i oppgave å undersøke urfolks metoder for å skape, dele, bruke og sikre uttrykk for urfolks kunnskap. Her vises det til betydningen av arkiv for bevaring og tilgjengeliggjøring av muntlige historier og tradisjonskunnskap på urfolksspråk.

Muntlig overføring har tradisjonelt vært metoden for å føre kunnskap videre i det samiske samfunn. Samisk arkiv og Arkivverket er en stor forvalter av samiske vokalararkiv og muntlig språkdokumentasjon. Vokalarkivene inneholder intervjuer fra hele det samiske området. I tillegg til viktig språkdokumentasjon er intervjuene kilder til samisk tradisjonell kunnskap og samtidshistorie. Tilgang til opptakene er en viktig forutsetning for revitalisering av truede språk.

Varianter av samiske språk og dialekter kan høres via dette dialektkartet: Suopmankárta ČállidLágádus- Forfatternes Forlag, <http://www.callidlagadus.org/web/?suopmanat>

Samisk arkiv har bidratt med dialektprøver fra vokalararkivene til dette kartet.

Materiell og immateriell kulturarv

I UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven blir immateriell kulturarv definert slik: «*Immateriell kulturarv betyr - praksis, framstillinger, uttrykk, kunnskap, ferdigheter – samt tilhørende instrumenter, gjenstander, kulturgjenstander og kulturelle rom, som samfunn, grupper, og i noen tilfeller, enkeltpersoner anerkjenner som en del av sin kulturarv. Denne immaterielle kulturarven, som er overført fra generasjon til generasjon, blir stadig gjenskapt av samfunn og grupper i forhold til deres miljø, i samspill med naturen og med historien og gir dem en følelse av identitet og kontinuitet, ...*». (Konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven, UNESCO, 17.10.2003).

Samisk kulturarv er et fellesbegrep for det som det samiske samfunnet definerer som verdigrunnlag, samiske ressurser og samisk kollektiv eiendom i den samiske kulturen. Ny kunnskap om materiell og immateriell kulturarv forutsetter tilgang på primærkilder og pålitelig dokumentasjon. Privatarkiv av ulike typer kan inneholde informasjon av stor verdi for arbeidet med å holde kunnskap om tradisjoner og kulturarv levende.

Riksarkivarene i Finland, Sverige og Norge fremhever betydningen av å forbedre brukernes adgang til samisk kulturarv.

Sametinget mener det er behov for å få bedre oversikt og kjennskap til situasjonen for ulike samisk immateriell kulturarv, og da er tiltak som kartlegging, dokumentasjon og formidling sentrale (Vedtak i Sámediggi/Sametinget i sak sak SP 9/20).

SAMISK KULTURARV

Samisk kulturarv er et fellesbegrep for det som det samiske samfunnet definerer som verdigrunnlag, samiske ressurser og samisk kollektiv eiendom i den samiske kulturen.

Privatarkiv fra utøvere som er eller har vært del av en tradisjon, som for eksempel om et håndverk eller en næring, vil bidra til å dokumentere viktig kunnskap som tidligere ikke har vært skriftlig. Slik kunnskap er tradisjonelt ført videre gjennom muntlig overlevering. Samtidig vil ikke skriftlig dokumentasjon, lyd/vokal, joik eller foto være nok til å holde immateriell kulturarv levende i fremtiden.

Den immaterielle kulturarven er kunnskap om levende kulturarv som brukes og forvaltes av individer, grupper og folk. Kunnskapen overføres eller traderes til nye generasjoner ved at kunnskapen brukes, fornyes og bringes videre. Kategoriene og næringene som omtales spesielt i denne bevaringsplanen, som språk, tradisjonell kunnskap, reindrift, fiske, fangst, jakt og sanking er alle eksempler på områder der en stor del av basiskunnskapene er immateriell kulturarv. Kunnskap om reindrift, fiske og fiskeplasser, hvordan sy de beste koftene og lage kunstgjenstandene, blir tradert og overført til nye utøvere gjennom praktisk arbeid.

Det er forskjell på å ha kunnskap om immateriell kulturarv og å ha kunnskap i immateriell kulturarv. For å føre immateriell kunnskap videre er det nødvendig å utføre håndverket, synge barnesangen, oppsøke fiskeplassene og sette opp rypesnarene. Først gjennom aktiv bruk og erfaring kan immateriell kulturarv føres videre og fornye seg.

Arkivene vil være et viktig supplement og kilder til kunnskap, særlig fordi de kan inneholde ord og uttrykk som har gått ut av bruk. Språk er formidler av immateriell kulturarv. Om begrep og uttrykk blir borte fra språket blir også kulturarven fattigere.

SÅM bevares gjennom bruk og praksiser som skjer i hjemmene, barnehagene, skolene og i utøvelsen av samiske tradisjonelle praksiser slik som f.eks. duodji, reindrift, fiske, jordbruk og sanking (SÅM árbediehtu, Sámediggi 2021).

ABM-sektoren (arkiv, bibliotek og museum) forvalter ulike deler av den samiske kulturarven gjennom å holde tradisjonell kunnskap om håndverk levende, dokumentere språk og stedsnavn, dokumentere fiskeplasser og bevare og formidle joik. Det er økt oppmerksomhet om at materielle og immaterielle uttrykk må ses i sammenheng. Samiske museer arbeider med immateriell kulturarv og rapporterer sammen med museene i det nasjonale museumsnettverket årlig om sitt arbeid med immateriell kultur. Arkiv og museer er viktige aktører i arbeidet med immateriell kulturarv, særlig gjennom dokumentasjon av vokalarkiv og muntlige kilder.

Memory of the World (MoW) - Verdens dokumentarv er UNESCOs register over unike dokumenter og samlinger i arkiv, museum og bibliotek som er av stor verdi som dokumentarisk kulturarv. I det internasjonale Memory of the World-registeret finnes blant annet Sophus Tromholts fotografier fra Kautokeno 1882-83 og det skoltesarviske Gramota-arkivet fra Suenjel på finsk side.

Norges dokumentarv er den norske delen av UNESCOs Memory of the Word register. Norges dokumentarv skal synliggjøre viktigheten av å ta vare på kulturarv i form av dokumenter, arkiv, manuskript, foto, film og lyd. Det er foreløpig tatt inn få eksempler på samiske arkiv i Norges dokumentarv. Samisk arkiv oppfordrer derfor bevaringsinstitusjonene til å nominere arkiv fra det samiske samfunn til Norges dokumentarv.

Internasjonalt, allsamisk og urfolkssamarbeid

Et allsamisk nordisk samarbeid om samiske arkivspørsmål er av grunnleggende viktighet. I 2019 satte Riksarkivarene fra Finland, Sverige og Norge grenseoverskridende samiske arkivutfordringer på dagsorden med et ønske om å bedre, sikre bevaring og tilgjengeliggjøre samisk arkivmateriale på tvers av de tre nordiske landene. Det ble opprettet en felles styringsgruppe NordSam for å videreføre samarbeidet.

Nuohtti er en digital søkeportal som gir samlet tilgang til ulike typer samiske arkiver. Nuohtti er viktig for overnasjonalt samarbeid og er en søkeportal som gir det samiske samfunnet digital tilgang til samisk arkivmateriale og kulturarv. Portalen er utviklet som en del av prosjektet Digital Access to the Sámi Heritage Archives (2018–2021), finansiert av EU-programmet Interreg Nord. Det er utviklet etiske retningslinjer for bruk av portalen som gir brukeren kunnskap om hvordan arkivmateriale relatert til samisk kulturarv kan brukes på en respektfull måte.

Samarbeid over landegrensene skaper også grunnlag for felles innsats på språkområdet. Det ligger potensiale i innsamling, bevaring og tilgjengeliggjøring av samiskspråklig dokumentasjon, muntlige historier og tradisjonell kunnskap som igjen kan nyttes til felles samiske arkivløsninger og utvikling av data- og språkteknologi.

Sannhet og forsoning

I 2023 la Sannhets- og forsoningskommisjonen i Norge frem sitt arbeid om fornorskingspolitikken og urett begått overfor samer, kvener og norskfinner. Et tilsvarende arbeid er tidligere gjort i Canada, i Grønland, i Australia og i Sør-Afrika. Arkivenes betydning og tilgjengelighet i kommisjonsarbeidet vektlegges. Sannhets- og forsoningskommisjonen i Canada anmoder den føderale regjering å sikre at arkivene fra internatskolene er tilgjengelige og en nasjonal gjennomgang av arkiv for at urfolkene kan få vite sannheten om og motivasjonen bak menneskerettsbrudd på internatskolene. De oppfordrer også til en gjennomgang av den nasjonale arkivpolitikken i samarbeid med urfolk, bl.a. med tanke på å identifisere den beste praksisen og vurdere i hvilken grad nasjonal arkivpolitikk er i tråd med FNs urfolksdeklarasjon (Calls to Action, 2015).

Ved oppnevningen av den norske Sannhets- og forsoningskommisjonen bestemte Stortinget at dokumentasjonen etter kommisjonsarbeidet skal overføres Arkivverket. Arkivverket har bestemt at materialet skal legges til rette for forskning. Blant tiltakene til Sannhets- og forsoningskommisjonen er et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett, med ansvar for forskning, dokumentasjon, formidling og forsoningsarbeid. Senteret skal samarbeide med Arkivverket om formidling av de personlige historiene som sannhets- og forsoningskommisjonen har tatt imot.

Ny samisk bevaringsplan for privatarkiv vil være et verktøy for Samisk arkiv til å følge opp kommisjonens forslag. Dette omfatter innhenting, sikring og tilgjengeliggjøre ytterligere dokumentasjon som enkeltvis eller samlet kan bidra til kunnskap, historie, sannhet og forsoning.

Tilbakeføring

Oppmerksomheten om repatriering/tilbakeføring av viktig kulturarv til opphavlandet øker internasjonalt. Bååstede er et prosjekt for å tilbakeføre samiske museumsgjenstander til museene som hører inn under Sametingets ansvarsområde. Tilbakeføring inngår også som en del av Tandanya-Adelaide-erklæringens erkjennelse om gjenervervelse av arkivmaterialet når opphavssamfunnet ber om det.

I Arkivverket finnes det eksempler på at arkivmateriale med spesiell tilknytning til det samiske området er overført fra magasinet i Riksarkivbygningen i Oslo til Samisk arkiv. I 2021 ble originaldokumentene fra Lappekodisillen som er et tillegg til grensetraktaten av 1751 mellom Danmark-Norge og Sverige, overført det samiske samfunn ved Samisk arkiv. Den høytidelige overleveringen ble bevitnet av H.M Kong Harald (Årsrapport, Arkivverket, 2021). Etter dette er ytterligere dokumenter overført Samisk arkiv.

Tilbakeføring av arkiver med høy symbolverdi for det samiske samfunn, vil særlig dreie seg om materiale som aldri har vært i det samiske samfunns varetakt. Foto og annen dokumentasjon kan imidlertid også tilbakeføres det samiske samfunn gjennom digital tilgjengeliggjøring. Nuohtti-portalen er etablert som et alternativ til å flytte materiale ved at det gjøres digitalt tilgjengelig. I det digitale samfunnet kan digital tilgang til materialet være like nyttige som fysisk overføring. De digitale versjonene kan man bruke når som helst, hvor som helst, av hvem som helst.

Flere internasjonale fotografer og kulturarbeidere ønsker å avlevere foto som er tatt i samiske områder til Samisk arkiv, for på denne måten tilbakeføre materialet til det samiske samfunn (Årsrapport, Arkivverket, 2019). Samisk arkiv er positive til å motta slik fotomateriale. Det stilles imidlertid krav om at foto og film blir avlevert og ikke deponert, og at materialet skal tilgjengeliggjøres på Fotoweb/Digitalarkivet.

Gjennom identifisering og tilbakeføring av samiske foto, film, joik og annen dokumentasjon kan ytterligere, relevant og riktig informasjon og metadata påføres materialet i en samisk kontekst. På denne måten vil materialet bli lettere synlig og tilgjengelig. Eventuelle feil kan rettes opp og krenkende fremstilling kan merkes i henhold til internasjonale TK-Labels om bruk av tradisjonell kunnskap TK (Sluttrapport Samiske metadata, AV 2022). Tilbakeføring skaper også muligheter for å nytte fagtermer på materialet på samiske språk.

« ... Nærhet til de menneskene arkivene berører, er viktig. Vi mener samiske kilder har det best i et samisk miljø, i en samisk kontekst.»

Riksarkivar Inga Bolstad

Samarbeid mellom bevaringsinstitusjonene

Om bevaringsinstitusjonene for privatarkiv

Bevaringsplan for samiske privatarkiv inngår i nettverket av bevaringsplaner for privatarkiv som utformes av de fylkeskoordinerende institusjonene og de nasjonale bevaringsinstitusjonene. Arkivverket har nasjonalt ansvar for koordinering av nettverket, og fylkene har ansvar for bevaring av privatarkiv regionalt. Alle regionene har egne nettverk for privatarkiv.

Samisk bevaringsplan skal kunne brukes av alle bevaringsinstitusjoner i Norge i arbeidet med å bevare samisk dokumentasjon, og den skal legge grunnlag for dialog og koordinering mellom bevaringsinstitusjonene om deres bevaringsplaner.

Det foregår allerede samarbeid mellom bevaringsinstitusjonene gjennom samisk museumslag og i Nasjonalt nettverk for koordinering av privatarkiv. Det har ikke tidligere vært et eget samarbeidsforum for bevaring av samiske privatarkiv. Samisk arkiv ønsker å etablere et nettverk for samhandling om bevaring av samisk dokumentasjon.

I bevaringsplanene er bevaringsinstitusjonene listet opp og deres spesielle interesseområder er beskrevet. Samisk arkiv viser derfor til de fylkesvise planene og lister ikke opp alle bevaringsinstitusjoner her.

Samisk arkiv - ansvar

Samarbeid og samordning med de øvrige aktørene i arkivsektoren for å ta vare på samiske arkiver er avgjørende i arbeidet for et felles mål om helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Samisk arkiv skal ha en ledende og koordinerende rolle for sikring av samisk dokumentasjon i et mangfold av bevaringsinstitusjoner. Samisk arkiv vil med dette ha en direktoratrolle med mulighet for å ta initiativ på det samiske arkivfeltet, igangsette prosesser, gjennomføre tiltak og nødvendige beslutninger.

Det er et ønske å styrke samarbeidet med det samiske sivile samfunn, organisasjoner og institusjoner med spesielt ansvar for samisk kulturarv. Samisk arkiv vil bruke bevaringsplanen til å informere nasjonalt og lokalt om behovet for å bevare mer dokumentasjon fra det samiske samfunn. Kommunikasjonsarbeid vil være viktig for å bevisstgjøre alle aldersgrupper om at de kan ha viktig dokumentasjon fra foreninger, bedrifter eller personer.

*«See Us, Hear Us, Walk with Us:
Challenging and Decolonizing
the Archive.»*

Tandanya-Adelaide, 2019

Møteplasser og samarbeid

Oppfølging av Samisk bevaringsplan vil kreve engasjement, samarbeid og samhandling med fagmiljøer i og utenfor Arkivverket. Planen vil være et utgangspunkt for dialog mellom bevaringsinstitusjonene.

Det er behov for å formalisere arkivsamarbeidet gjennom etablering av et samisk arkivnettverk. Samisk arkiv vil invitere museumssidaene som er under Sametingets forvaltning til å delta i nettverket. Disse er Tana- og Varanger Musumssida, Øst-Finnmark, RiddoDuottarMuseat, Vest-Finnmark, Senter for nordlige folk, Manndalen i Troms, Várdobáiki Musea, Evenes i Troms, Árran Lulesamisk senter, Tysfjord og Saemien Sijte, Sørsamisk museum og kultursenter, Snåsa. Nettverket kan utvides etter behov.

Nære samarbeidspartnere vil være Arkivverkets nettverk for privatarkiv og Sámi Museasearvi - Samisk Museumslag. Samarbeidet koordineres av Samisk arkiv med faste møter for utveksling av informasjon og hvor aktuelle arkivrelaterte problemstillinger diskuteres. Eksempler på problemstillinger til diskusjon er prioriteringer, arbeidsdeling, kompetanseoverføring, digitalisering og effektiv samhandling. Samarbeidet vil bygge på tillit, respekt og kompetanse.

Samarbeid om digitalisering

Digitalarkivet er Arkivverkets publiseringskanal for arkivmateriale. Arkivverket tilbyr digitalisering av arkiver som oppbevares i samiske museer og kulturinstitusjoner. Samisk arkiv inviterer andre bevaringsinstitusjoner til samarbeid om prioriteringer, prosessbeskrivelser, arbeidsdeling og deling av kompetanse.

Mottak av digitalt skapte privatarkiv er et av temaene nettverket kan samarbeide om. Digitale arkiv fra et lag eller en forening er viktig dokumentasjon som lett kan gå tapt hvis det ikke blir bevart nå. Alle bevaringsinstitusjonene har ikke kompetanse til å ta imot digitale arkiv. Samisk arkiv kan veilede institusjonene i mottak og bevaring av digitalt arkivmateriale, og nettverket kan komme fram til en arbeidsdeling som innebærer at alle ikke trenger å kunne alt for å få sikret digitale arkiv. Samisk kan bidra til at andre bevaringsinstitusjoner kan få langtidslagret sine digitale arkiv i Digitalarkivets bevaringsløsning.

Høsting av nettsider hos samiske organisasjoner er vesentlig for å sikre bevaring av digital dokumentasjon om det samiske samfunn. Samisk arkiv kan bidra til høsting etter avtale med aktørene. Her bør også nettverket vurdere å komme fram til en felles prioritering av bevaring av aktuelle nettsider.

På Arkivportalen blir opplysninger om arkivmaterialet tilgjengelig for publikum. Brukere kan gjennomføre søk i arkivmateriale fra mange arkivinstitusjoner. Portalen er et naturlig utgangspunkt for de som vil gjøre undersøkelser i arkivene og bestandsanalyser. Det er en målsetting at flest mulig samiske arkiv er registrert på Arkivportalen. Samisk arkiv kan også hjelpe bevaringsinstitusjonene i nettverket med løsninger for å få registrert så mange arkiv som mulig på arkivportalen.no slik at de skal bli tilgjengelige for alle.

Samarbeid om joik, kunst, foto og film

Vuelie /luohti/vuolle/joik er blant de eldste musikkformene i verden, og har en særegenhet som bare finnes i Sápmi. Sametinget har over lengre tid hatt et institusjonelt hjem for joik på agendaen (Brev Sametinget, 2023). Det er i dag utfordringer med hensyn til oppbevaring og tilgjengeliggjøring av joik samtidig som det behov for å beskytte den tradisjonelle joiken. Dokumentasjon og tilgjengeliggjøring av denne delen av kulturarven vil tilrettelegges for revitalisering, kunnskapsoverføring og rekruttering. Det ligger potensiale i et samarbeid mellom institusjoner, organisasjoner og enkeltutøvere om innsamling, oppbevaring og tilgjengeliggjøring samt et grenseoverskridende samarbeid i Sápmi om etiske retningslinjer og et juridisk vern av joik som kulturarv.

Problemstillingen om sikring, bevaring og tilgjengeliggjøring av arkiver fra samiske kunstnere og kunstnerinstitusjoner trenger avklaring. Nåværende praksis omfatter i all hovedsakelig at samisk kunst og informasjonen om kunsten overføres og sikres i et museum og at arkivmaterialet fra kunstnerne overføres en arkivinstitusjon.

Denne ordningen vil ventelig praktiseres inntil de fysiske rammebetingelsene for Samisk kunstmuseum med et større kunstmagasin endres. Planlagt utvidelse av De Samiske Samlinger-Sámiid Vuorká-Dávvirat (SVD) i Karasjok og nye lokaler for Samisk kunstmuseum vil skape nye muligheter for å samle kunst og tilhørende arkiv (Sámediggi-Sametinget, sak 015/22).

I Sametingsrådets redegjørelse om samisk film vises det til at filmbransjen mangler synlighet i Norden og internasjonalt, og at det er ingen som har hovedansvaret for ivaretagelse av arkivfilm av samer (Sametingsrådet, sak 008/23).

Samisk arkiv vil bidra til å sikre bevaring av samisk film for fremtiden. Inntil videre vil arkivet tilby mottak og sikring av film og arkivdokumentasjon om filmene. Det eksisterer imidlertid potensiale i å tilgjengeliggjøre samiske foto og filmer på Digitalarkivet.

Da museer og arkivinstitusjoner har samisk foto og film i sine samlinger, vil utvikling av felles etiske regler for publisering være ett av temaene for samarbeidet. Samordning mellom institusjonene kan drøftes i et samisk arkivnettverk.

«Der ord har blitt fattige, i alle fall uttrykt på fremmede språk, så har kunsten slått gjennom med budskap som ikke lar seg ignorere.»

Aili Keskitalo, SDS, 2017.

Skape ny dokumentasjon

Det er flere som har tatt til orde for at arkivinstitusjonene og arkivarene skal bli aktivt deltakende i dokumentasjonsprosessen for å sikre at alle samfunnsområder og grupper blir dokumentert og får en tydelig stemme i arkivene. Tilnærmingen går ut på at arkivene skal markere seg tydeligere som aktive samfunnsinstitusjoner, som ikke kun velger ut fra eksisterende dokumentasjon, men at de også selv skal bidra til å skape dokumentasjon der den mangler. Denne retningen oppsto innenfor historiefaget og arkivfaget allerede på 1970-tallet, men gjennombruddet kom med artikkelen til den amerikanske arkivaren Helen Samuels, *Who Controls the Past*, i 1986. Innenfor arkivteorien er det flere som har skrevet om fordelene ved å bruke denne tilnærmingen, særlig knyttet til minoritetsarkiver. Verne Harris, Eric Ketelar og Richard Cox er arkivteoretikere som har publisert nyttige artikler om emnet. Det blir sett på som særlig viktig å samle inn dokumentasjon for å kompensere for skjevheter og mangler knyttet til minoriteter, samfunnsområder og grupper som ellers er lite representert i arkivene.

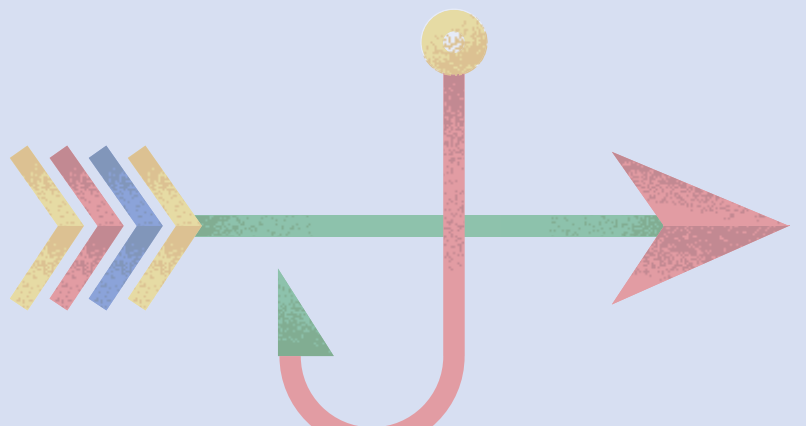
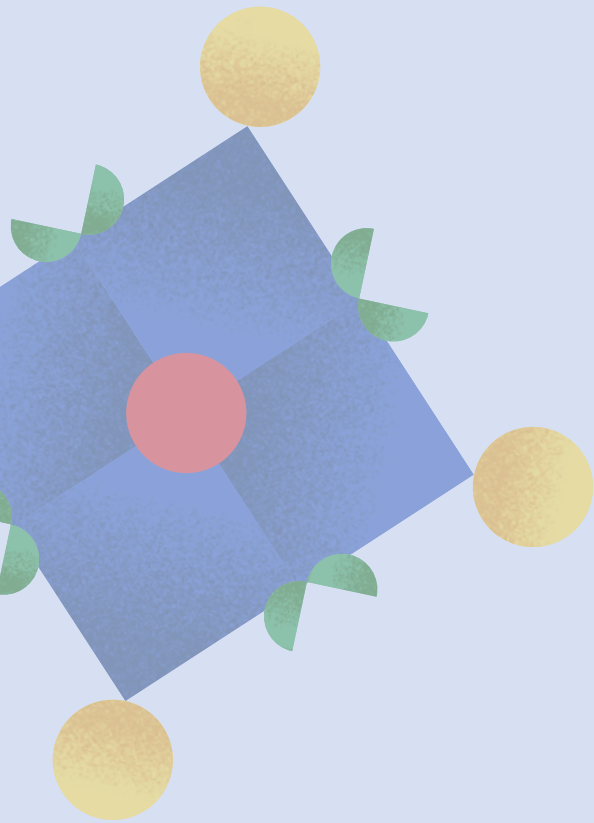
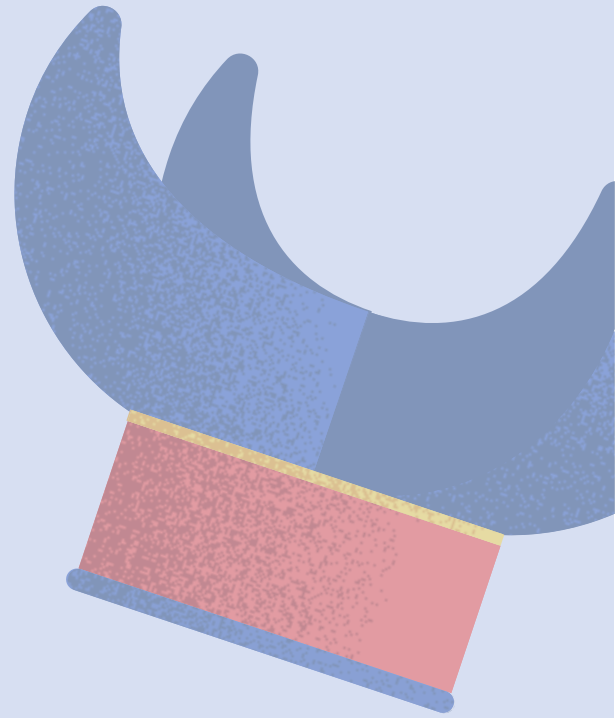
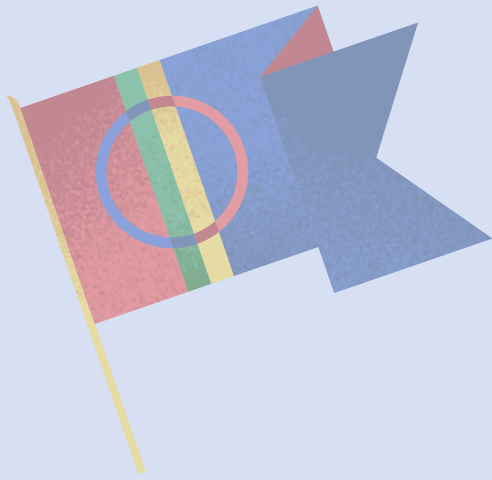
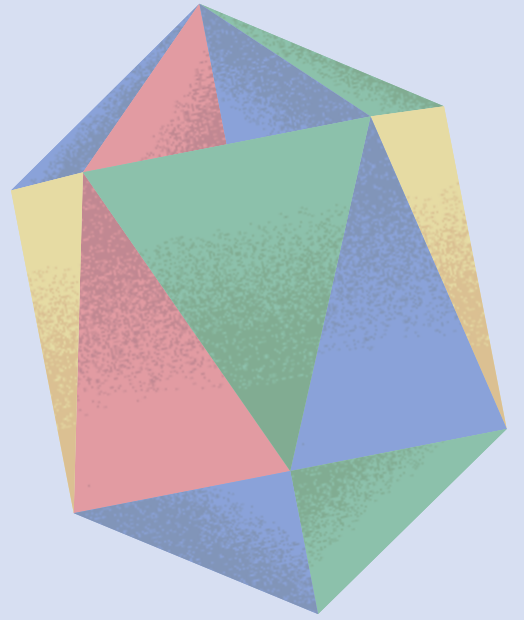
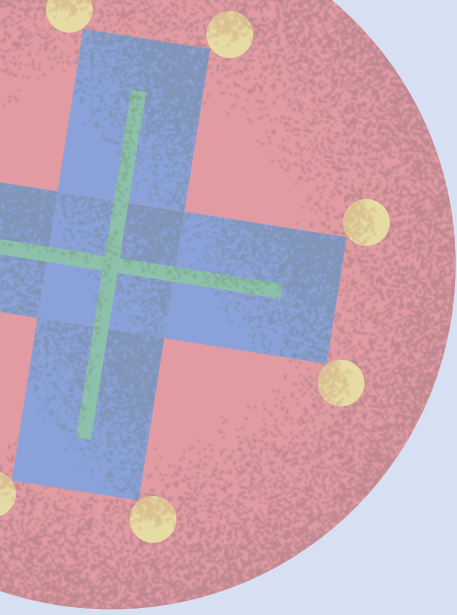
I Norge finnes det flere eksempler fra arkivsektoren på denne typen arbeid, som hittil har vært flest lokale og regionale initiativer. Som eksempler kan nevnes Oslo byarkivs arbeid med dokumentasjon av det multikulturelle Oslo, 2007, prosjektet «HIT! HER! NÅ! Hele verden i Oppland», 2011 og Skeivt arkiv som nå bygger opp en livsminnesamling.

En slik tilnærming kan også være aktuell i arbeidet med samiske privatarkiv. Ved å ta utgangspunkt i bevaringsplanen og identifisere hull og mangler og starte dokumentasjonsprosesser der det er lite å finne av arkiv som belyser emner og temaer. Det kan dreie seg om å gjennomføre intervjuer og å dokumentere intervjuene gjennom film, video og lyd. Det kan også innebære å være bevisst på hvor det finnes dokumentasjon som det kan være verdt å bevare, og drive aktiv bevaring av alle medietyper, slik som sosiale medier, blogger, podcast og hjemmesider. Fosen-aksjonene i 2023 kan være utgangspunkt for intervjuer og aktiv innsamling av sosiale medier for bevaring.

Brukermedvirkning er et viktig premiss i innsamlingen av dokumentasjon, og parolen «Ikke noe om oss uten oss» har hatt betydning for arbeidet med å samle inn minoritetsarkiv internasjonalt. Samarbeid på tvers av bevaringsinstitusjoner og stor grad av brukermedvirkning kan skape ny dynamikk og økt bevissthet om arkivet som kollektiv hukommelse. Det er ofte blitt fremhevet at bevaringsinstitusjonens forhold til lokalmiljøet kan bli forsterket gjennom større grad av brukermedvirkning ved at brukere får større grad av påvirkning på hva som bevares av dokumentasjon for ettertiden. Slik kan det også bli plass til personlige fortellinger i arkivene, fortalt av innbyggerne selv.

I samisk bevaringssammenheng kan det være aktuelt å skape dokumentasjon på en rekke områder der det er lite fra før. Det er behov for å utvikle gode metoder for å dokumentere språk, barnekultur og tradisjonell kunnskap for å vise hvordan språk og kulturuttrykk brukes i dag i barnehage og skole og i de ulike samiske næringene.

Hverdagskultur og dagligliv er lite dokumentert i arkivene og det ligger godt til rette for samarbeidsprosjekter om slike temaer. Et levende språk er avgjørende for å kunne videreføre tradisjonell kunnskap til nye generasjoner og bevaringsinstitusjonene bør ha et bevist forhold til hvordan de kan bidra til å samle inn slik dokumentasjon fra sitt område.

Administrative og økonomiske konsekvenser

I tildelingsbrevet til Arkivverket for 2020 viser Kulturdepartementet til målsettingen om sterke og synlige arkivinstitusjoner og fagmiljøer i alle deler av landet.

Sametinget mener det er viktig å sikre faglig sterke samiske kulturinstitusjoner med gode rammevilkår. Samiske institusjoner er pilarer i den samiske samfunnsorganiseringen. Flere av de samiske kulturinstitusjonene har en faglig spisskompetanse innenfor samisk språk, kultur og materiell- og immateriell kulturarv som gjør dem unike (Sametingsmelding om samiske kulturinstitusjoner 2016).

Implementering av Samisk bevaringsplan for privatarkiv forutsetter tilførsel av ressurser, kompetanse og tydelige prioriteringer. Videre må det sikres effektiv organisering, samhandling og god arbeidsflyt. Sikring av samisk dokumentasjon som en del av den samiske kulturarven, betinger tilpasset kapasitet som magasin- og romfasiliteter.

Tre bevaringskriterier

Samisk bevaringsplan handler om bevaring av arkiv og dokumentasjon av betydning for det samiske samfunn, samisk språk og utvikling av Sápmi i et allsamisk og urfolksperspektiv.

For det samiske samfunn er det viktig at en bred representasjon av arkivmateriale fra organisasjoner, bedrifter og personer blir bevart fra hele det samiske området. Helhetlig samfunnsdokumentasjon betinger et systematisk, målrettet og forutsigbart innsamlings- og bevaringsarbeid.

Samisk bevaringsplan skal sikre samisk dokumentasjon som ikke omfattes av Bevaringsplan for privatarkiv i Arkivverket eller bevaringsplanene for de øvrige bevaringsinstitusjonene med nasjonalt ansvarsområde.

Bevaringskriteriene

For å velge ut arkiv og dokumentasjon etter bevaringsplanen, bør ett eller flere av følgende tre kriterier være oppfylt:

Utvikling av det samiske samfunn

Dokumentasjon om utviklingen av det samiske samfunn, på og om samisk språk, samiske næringer, samisk kultur, identitet, mangfold og i relasjon til omverdenen.

Allsamisk

Dokumentasjon om virksomhet, aktivitet, hendelse, fenomen, samisk kulturarv, kulturuttrykk, tradisjonell kunnskap, ressursbruk eller annet som oppleves som relevant i et allsamisk perspektiv.

Utvikling av Sápmi

Dokumentasjon om utviklingen i Sápmi (det samiske området) språklig, sosialt, politisk, historisk, kulturelt, vitenskapelig, økonomisk, teknologisk, allsamisk, internasjonalt i tillegg til arealbruk og miljø.

S Á P M I

Det nordsamiske språkets navn på samenes historiske bosetningsområde.

A L L S A M I S K

Den samiske kollektive identiteten er knyttet til det samiske felleskapet, felles samiske kulturelle symboler og den allsamiske forståelsen av samiskhet på tvers av nasjonalstatens grenser.

D E T S A M I S K E S A M F U N N

Det samiske samfunn kan deles inn på ulike måter språklig, næringsmessig, geografisk og kulturelt og med forskjellige tilpasninger til den fellessamiske kulturen.

Typer privatarkiv

Bevaringskriteriene skal klargjøre utvelgelse av samiske arkiv for bevaring. Dette gjelder for bedriftsarkiv, organisasjonsarkiv og personarkiv. Arkivinstitusjonene kan markere seg som aktive samfunnsaktører som ikke kun velger arkiv ut fra eksisterende dokumentasjon, men også bidrar til å skape dokumentasjon der den mangler.

Organisasjonsarkiv

Samisk organisasjonsliv er tradisjonelt rikt og omfattende. Vi finner et bredt spekter av bevaringsverdige organisasjonsarkiv i forbindelse med landsdekkende eller lokale organisasjoner, foreninger, idrettslag og aksjonsgrupper.

Personarkiv

Eksempler på personarkiv kan være arkiv fra kulturarbeidere, kunstnere, forskere, politikere, bedriftseiere, ansatte, grundere, pionerer, institusjonsbyggere og andre som har hatt betydning for det samiske samfunnet. Det kan også være personer som på ulike måter har deltatt i eller har hatt betydning for begivenheter og hendelser i det samiske samfunnet, nasjonalt eller internasjonalt, på tvers av samfunnsområdene og til ulike tider. Ved innhenting av personarkiv skal det søkes en balansert representasjon av språkbakgrunn, næring, kulturnæring, profesjon, livssyn, samfunnsyn, kjønn, alder og geografi.

Bedriftsarkiv

Vi finner bevaringsverdige samiske privatarkiver hos samiske virksomheter. Bedriftene har stor betydning for det samiske samfunnet og den samiske historien, regionalt, allsamisk eller internasjonalt. I tillegg finner vi bevaringsverdige bedriftsarkiv som representerer endringer og tidstypiske fenomener innen det samiske næringslivet. Kombinasjonsnæringer er tradisjonelt utbredt i samiske områder. Den næringsdrivende er også engasjert i annen næring, kulturnæring eller yrke. Det vil være en overvekt av mindre bedrifter i det samiske området. I mange tilfeller kan det dreie seg om selvstendig næringsdrivende og virksomheter som har færre enn 10 ansatte. I tillegg finner vi bevaringsverdige bedriftsarkiv med samisk symbolverdi og internasjonal verdi. De representerer endringer og tidstypiske fenomener innen det samiske næringslivet.

Samfunnsområder for bevaring

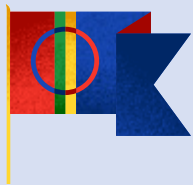
For å skaffe oversikt over relevante aktører i det samiske samfunn, nyttes kategoriene samisk språk, reindrift, fiske, sanking, duodji, foto og film.

I tillegg brukes kodene SSB NÆRING/SN2007/NACE som samfunnsområder.

Med dette utgangspunktet identifiseres aktuelle bevaringsområder og bevaringsverdige aktører.

Allerede innsamlede og bevarte arkiver som finnes i Samisk arkiv eller i andre bevaringsinstitusjoner, vises ikke i aktørlisten.

Reinbase.no, enhetsregisteret i Brønnøysundregistrene m.fl. er nyttet som redskap for søk etter aktører.

Sámegeiella - Samisk språk

Språk, identitet og kultur er tett sammenvevd. Samiske språk er symboler på tilhørighet, fellesskap, arv og bånd til våre forfedre. Gjennom språkene bevares og videreføres samisk kultur og identitet for fremtiden.

Årene 2022–2032 er FNs tiår for urfolksspråk. Det er en målsetting at samiskspråklig dokumentasjon tilgjengeliggjøres og at det legges til rette for utvikling av samisk språkteknologi og språkkorpus. Dokumentasjonen skal kunne forelegges forskningsmiljøer som Giellatekno og Divvun ved universitetet i Tromsø.

Samiske språksentre er viktige samiske institusjoner i en rekke samiske lokalsamfunn. De bidrar til å styrke kompetansen i samisk språk og kultur, skaper språkarenaer, og målet er å virke identitetsskapende for den samiske befolkningen i sine virkeområder. Språksentrene har allsidige oppgaver innenfor kulturvernet. De samler inn og forvalter verdifull dokumentasjon av samiske dialekter, stedsnavn, mattradisjoner, samiske sagn og fortellinger.

Språksentrene har ulike måter å organisere sin virksomhet på. Noen er egne virksomheter, noen inngår som en mer integrert del i en større (samisk) organisasjon, og noen er en samisk avdeling i en norsk organisasjon. Selskapsformen kan være AS, BA, stiftelse, interkommunalt selskap, og de fleste har et styre. Denne eierformen innebærer at selv om språksentrene hovedsakelig er offentlig finansiert, er de å regne som privatarkiv etter arkivloven.

Bevaringsområder

Samisk arkiv vil bidra til å bevare arkiver og dokumentasjon på samisk og om samisk språk fra hele det samiske språkområdet. Dette omfatter mangfoldet av språkdokumentasjon fra samiske institusjoner, organisasjoner, lag, foreninger og enkeltpersoner.

Dokumentasjon samlet inn av de samiske språksentrene om samiske stedsnavn og dokumentasjon fra samiske språkarbeidere og språk pionerer er sentralt i bevaringsarbeidet.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Alta: Álttá Sámi Giellaguovddáš

Tana: Deanu Giellagáddi (Seg)

Nesseby: Isak Saba Guovddáš

Porsanger: Sámi Giella- Ja Kulturguovddáš

Kåfjord: Sámi Giellaguovddáš

Kautokeino: Giellagiisá

Karasjok: Kárenaš Sámi giella- ja kulturguovddáš

Tromsø: Gáisi Giellaguovddáš

Kvænangen: Návuona Giellaguovddáš

Storfjord: Storfjord Språksenter

Evenes: Várdobáiki

Lavangen: Ástávuona Giellagoahtie

Hamarøy: Árran Julevsáme Guovdásj

Bodø: Stormen Sáme Guovdásj

Røyrvik: Gieleaernie

Snåsa: Gielem Nastedh

Røros: Aajege Saemien Giele- Jih Maahtoejarng

Hattfjelldal: Sijti Jarng

Oslo: Oslo Giellaguovddáš

Anna Jacobsen

Anna Joma Granefjell

Gollegiellapris-mottakere

2004: Ella Holm Bull og Anarâškielâ servi

2006: Harald Gaski og Jouni Moshnikoff

2008: Sami Siida i Utsjok og Henrik Barruk fra Storuman

2010: Máret Sára og Lajla Mattsson Magga

2012: Aleksandra Antonova og Nina Afanasjeva; Divvun og Giellatekno

2014: Samisklærer og forsker Mikael Svonni, forfatter Kerttu Vuolab og lærer i østsamisk Seija Sivertsen

2016: Talkshowet Steinfjell & Steinfjell. Kirsi Paltto og Jan Skoglund Paltto for sitt arbeid med sørsamisk, nordsamisk og lulesamisk.

2018: Karin Tuolja (Jokkmokk) og Jekaterina Mechkina (Murmansk)

2022: Ole Henrik Magga

Boazodoallu - Reindrift

Det samiske reindrifftsområdet på norsk side av Sápmi strekker seg fra Finnmark i nord til Engerdal i Hedmark i sør. Beitelandet er delt inn i regionale beiteområder med underliggende reinbeitedistrikt. Den operative enheten er siidaen, men dette varierer noe mellom de ulike regioner. En reindriftssida er en kombinasjon av mennesker, reinflokk og beiteland.

Siidaen vil variere etter sesong og beiters beskaffenhet og arbeidskraft. I siidaen finnes det reineiere med egne merker, siidaandelsinnehavere (som kan forstås som bedriftseiere) andre familiemedlemmer og verddet.

Samisk reindrifftsutøvelse skaper velferd i arktiske og subarktiske områder og er en kunnskaps- og kulturbank for det resterende samfunn. Reindrift er basert på pastoralnomadisme og knytter til seg flere typer tradisjonelle praksiser innen naturbruk. Den er et utgangspunkt for duodji, kunst, og kultur og viderefører samisk språkbruk og – arenaer i praksis.

Bevaringsområder

Samisk reindrift er underdokumentert når det gjelder privatarkiver. Samtidig er det et sentralt og betydningsfullt område i det samiske samfunn. Det er viktig å ivareta eksisterende dokumentasjon i private arkiver fra reindriften. Det vil bidra til å styrke næringsutvikling, verdiskapning, kulturarv og historie. Fra et demokratisk ståsted er det viktig å ivareta rettighetsdokumentasjon som bidrar til at reindriften som

samisk næring styrkes. Reindriftsterminologi og tradisjonell kunnskap kan gjennom arkiver fra reindriften, danne grunnlag for bevaring og utvikling av samisk språk.

Det er behov for innsamling bevaring og tilgjengeliggjøring av dokumentasjon fra distrikter, siidaer, reindriftslag, organisasjoner og enkeltutøvere. Det er også sentralt å bevare bedriftsarkiv fra slakteriene og andre tilknyttede bedrifter som videreførdler kjøtt, skinn, horn etc, og også turisme- og kunnskapsbedrifter basert på reindrift.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Reinbeitedistrikt 1,2,3 Østre Sør-Varanger

Reinbeitedistrikt 7 Rákkonjára

Reinbeitedistrikt 14 Spierttanjárga

Reinbeitedistrikt 19 Sállan

Reinbeitedistrikt 22 Fiettar

Reinbeitedistrikt 25 Stierdná

Reinbeitedistrikt 27 Joahkonjárga

Reinbeitedistrikt 34 Ábborašša

Reinbeitedistrikt 42 Beahcegealli

Reinbeitedistrikt 36 Tjeldøy

Reinbeitedistrikt 14 Kvaløy

Reinbeitedistrikt 17/18 Mauken / Tromsdalen

Reinbeitedistrikt 18 Voengelh-Njaarke

Reinbeitedistrikt 24 Saltfjellet

Reinbeitedistrikt 27 Stajggo/Hábmer

Reinbeitedistrikt 7 Gasken-Laante

Reinbeitedistrikt 6 Fovsen-Njaarke

Reinbeitedistrikt 2 Gåebrie Sijte /Riast/Hylling

Reinbeitedistrikt 5A Pasvik

Reinbeitedistrikt 4/5 B Skogerøya/Spurveneset.

Reinbeitedistrikt 6 Várjatanjárga

Reinbeitedistrikt 9 Olggut Corgaš/Oarje-Deatnu

Reinbeitedistrikt 13 Lágessduottar

Reinbeitedistrikt 14A Spierttagáisá

Reinbeitedistrikt 20 Fálá/Kvaløy

Reinbeitedistrikt 21 Gearretnjárga

Reinbeitedistrikt 23 Seainnus/Návvgastat

Reinbeitedistrikt 24A Oarje-Sievju

Reinbeitedistrikt 24B Nuorta-Sievju

Reinbeitedistrikt 11T Ráidná

Reinbeitedistrikt 33T Ittunjárga

Reinbeitedistrikt 19/32T Ivgoláhku

Reinbeitedistrikt 25 Stierdná

Reinbeitedistrikt 41 Beaskádas

Reinbeitedistrikt 26 Lakkonjárga

Reinbeitedistrikt 28 Cuokcavuotna / Bergsfjord

Reinbeitedistrikt 29 Seakkesnjárja ja Silda

Reinbeitedistrikt 32 Silvvetnjárga

Reinbeitedistrikt 33 Spalca

Reinbeitedistrikt 40 Orda

Reinbeitedistrikt 35 Fávrrósorda

Reinbeitedistrikt 36 Cohkolat

Reinbeitedistrikt 37 Skárfvággi

Reinbeitedistrikt 39 Árdni/Gávvir

Reinbeitedistrikt 34 Kanstadjfjord/Vestre Hinnøy

Reinbeitedistrikt 23 Kongsvikdalen

Reinbeitedistrikt 22 Grovfjord

Reinbeitedistrikt 16 Sør-Senja

Reinbeitedistrikt 15 Nord-Senja

Reinbeitedistrikt 12 Ringvassøy

Reinbeitedistrikt 13 Rebbenesøy

Reinbeitedistrikt 10 Vannøy

Reinbeitedistrikt 24 Bassevuovdi

Reinbeitedistrikt 20 Hjerttind

Reinbeitedistrikt 21 Gielas

Reinbeitedistrikt 20 Jillen-Njaarke

Reinbeitedistrikt 19 Byrkije

Reinbeitedistrikt 21 Røssåga/Toven

Reinbeitedistrikt 23 Hestmannen/Strandtindene

Reinbeitedistrikt 22 Ildgruben

Reinbeitedistrikt 25 Balvatn

Reinbeitedistrikt D26 Duokta reinbeitedistrikt

Reinbeitedistrikt 28 Frostisen

Reinbeitedistrikt 29 Skjomen

Reinbeitedistrikt 8 Skæhkere

Reinbeitedistrikt 9 Låarte

Reinbeitedistrikt 10 Tjæhkere sijte

Reinbeitedistrikt 11 Åarjel-Njaarke

Reinbeitedistrikt 3 Elgå

Reinbeitedistrikt 1 Essand

Reinbeitedistrikt 4 Femund

Reinbeitedistrikt 5 Trollheimen

International Centre For Reindeer Husbandry (Icr)

Opplæringskontoret I Reindrifft Og Duodji, Kautokeino

Norske Reindrifftsamers Landsforbund, Tromsø

NRL-ledere

1947-1949 - Lars Danielsen, Sør-Trøndelag

1949-1957 - Paul Danielsen, Sør-Trøndelag/Hedmark

1957-1958 - Anton Lifjell, Nordland

1958-1959 - Johan Johnsen, Nordland

1959-1960 - Nils O. Kappfjell, Nordland

1960-1962 - Anders Bær jr., Karasjok

1962-1963 - Anders J. Sara, Kautokeino

1963-1964 - Aslak N. Logje, Kautokeino

1964-1965 - Anders Bær jr., Karasjok

1965-1973 - Paul Fjellheim, Sør-Trøndelag/Hedmark

1973-1978 - Anders Oskal, Troms

1978-1982 - Johan J. Eira, Kautokeino

1982-1984 - Berit Oskal Eira, Troms

1984-1994 - Odd Erling Smuk, Varanger

1994-1998 - John Henrik Eira, Karasjok

1998-2006 - Aslak J. Eira, Karasjok

2006-2014 - Nils Henrik Sara, Kautokeino

2014-2021 - Ellinor Jáma, Namdalen

2022 - Inge Even Danielsen, Røros

Duodji/Duodje/Duedtie - Håndverk

Duodji er en del av samisk kulturarv og er samenes tradisjonelle håndverksferdigheter. Duodji er både kultur og næring, og er også et viktig identitetsskapende element i de samiske samfunnene (sametinget.no).

Duodji er all form for skapende aktivitet som omfatter samisk husflid, håndverk, kunsthåndverk, sløyd og småindustri med basis i samisk kultur eller tradisjon. Duodji beskriver både det å skape noe og det som blir laget. Av naturmaterialer som, tre, røtter, skinn, horn, bein, tinn, ull og tøy lages produkter både som brukskunst og kulturnæring.

Duodji er immateriell kunnskap under stadig utvikling. Videreføringen av immaterielle kulturytringer krever handlende kulturbærere (Sametinget sak SP 9/20). Området danner et viktig grunnlag for dokumentasjon, forskning og formidling i et moderne samisk samfunn i endring. Sámi Duodji og Sámi Made er sertifiseringsmerker for duodji. En stor andel kvinner er knyttet til virksomheten.

Prioriterte aktører

Stiftelsen Duodjiinstituhtta, Kautokeino

Anita Mathisen Duodji Og Gjenbruk, Oteren

Karins Duodji Og Koftesøm Olsen, Olderdalen

Martine Bekke Duodji, Samuelsberg

Anja Graven Duodji & Design, Alta

Anti Duodji, Lebesby

Myrvoll Duodje Ja Diehtu, Tromsø

Berit Anne Sara Eira Duodji, Maze

Ellen A. Oskal - Luohi Ja Duodji, Burfjord

Elvevoll Duodji, Lakselvbukt

Bevaringsområder

Arkivene om duodji er viktig å bevare for videreføring av tradisjonell kunnskap, samisk språk, identitet, kulturarv og videreføring av kulturnæringen. Dette omfatter et mangfold av dokumentasjon fra samiske institusjoner, organisasjoner, lag, foreninger og enkeltutøvere.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Skåidi Duodji Elise Nilssen-Broderstad, Evenskjer

Heidis Duodji Boine, Karasjok

Jernsletten Villsau Og Duodji, Varangerbotn

Jm Duodji V/ Mariann M. Josefsen, Lakselv

Sarre Duodji - Design, Tana

Harrs Duodje, Drag

Anna Ciucka Sjursen Duodji, Borgen

Kåava Sami Dvodji Samisk Brukskunst Laila Gunilla Wilks, Oslo

Imb Bongo Duodji Og Reindrifft, Kautokeino

Kristine Balto Duodji, Karasjok

Hotti Duodji, Kautokeino

Inga Anne Marit Juuso Duodji, Kautokeino

Johan Isak I. Buljo Duodji, Kautokeino

Johnny Henrik Duodji Skum, Maze

Nystad Duodji, Karasjok

Sami Souvenir & Duodji V/ Ole N.p. Eira, Kautokeino

Tornensis Duodji, Kautokeino

Karens Siris Duoddji Og Utmarkstjenester, Kautokeino

Maravna Duoddji Marit Ravna Nilsdatter P Eira Sara, Kautokeino

Karete Pedersens Duodje, Drag

Anita S. Nergård Mássøra Og Duodje, Drag

Duolljá Duodje, Dájdda & Giella, Drag

Sami Souvenir & Duodji V/ Ole N.p. Eira, Kautokeino

Håvar Larsen, Balsfjord

Luovta-Ánndi – Anders Paulsen, Drag

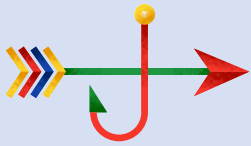
Åarjel Saemien Dajve, Røros

JAK Daidda ja duodji / Jørn Are Keskitalo Kunsthandverk

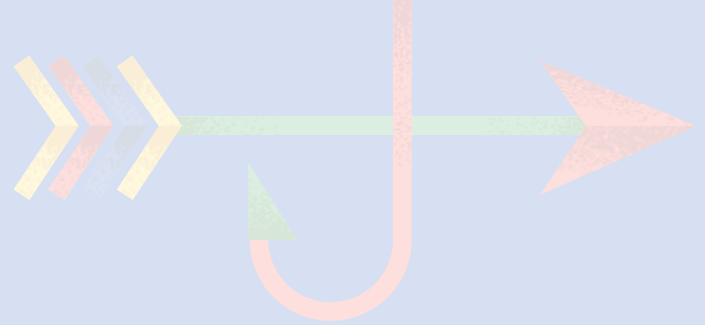
Nils Arvid Vesterfjell

Maja Dunfjeld, Grong

Áibmeáiti, Tana

Guollebivdu - Fiske og fangst

Fiske og fangst i fjorder og kystfarvann er avgjørende for bo- og sysselsettingen i lokalsamfunnene langs kysten. Den sjøsamiske kultur- og næringsutøvelsen omfatter tradisjonelt fjord- og kystfiske samt sjølaksefiske, elvefiske og innlandsfiske. Fiske og fangst i fjorder og kystfarvann utgjør et materielt kulturgrunnlag for samisk næring og kulturutøvelse. Næringen er en sentral del av samisk kombinasjonsnæring.

Akvakultur/oppdrett er en nyere næring i samiske områder.

Bevaringsområder

Dokumentasjon om og etter fjord- og kystfiske i samiske områder skal bevares. Området er underdokumentert og danner et viktig grunnlagsmateriale av betydning for det samiske samfunn. Arkivene etter disse virksomhetene vil fortelle om samisk næringsutvikling, verdiskapning, kulturarv og historie. Tradisjonell kunnskap om sjølaksefiske, elvefiske og innlandsfiske er viktig å holde i hevd og dokumentere som en del av samisk kultur, språk- og næringsvirksomhet. Dokumentasjon og bevaring av samiskspråklig terminologi på området er sentralt. Næringen omfatter bedrifter, organisasjoner og personer.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon. Det vises for øvrig til Samfunnsområdet Sjømat.

Bivdi - Sjøsamisk fiske- og fangstorganisasjon

Næringsorganisasjonen Bivdu, Alta

Stiftelsen Mearrasiida, Billefjord

Laksefiskeforeningen for Tanavassdraget

Tanavassdragets Fiskerettshavere-Deanu cazadaga
Vuoigatvuodalacat

Nasjonalt villakssenter Tana – Joddu

Sør-Varanger Sjølaksefiskerlag, Jarfjord

Øst-Finnmark Kystfiskerlag, Vadsø

Nesseby Fiskerlag, Varangerbotn

Varanger fjordfiskerlag, Varangerbotn

Meahcásteapmi - Jakt og sanking som utmarksnæring

I det samiske samfunnet har utmarksnæring en viktig posisjon som samisk næring og kulturbærer. Tradisjonell samisk utmarksbruk inneholder kunnskap om bruk av tilgjengelige ressurser for livsopphold. Dette handler også om verdier og tradisjonell kunnskap. Verdierne kan være å birget/bierggit/bierkenidh/livberge seg med sanking som en del av husholdsøkonomien og levemåte.

Området inngår i tradisjonell samisk kombinasjonsnæringstilpasning. Bruken er endret over tid, men fortsatt utgjør utmarksbruk en viktig del av det materielle grunnlaget.

Bevaringsområder

Det er viktig å belyse sanking og høsting av naturens ressurser i samiske områder. Kunnskapen om jakt, høsting av bær, egg, planter samt verdiene og historien som denne delen av kulturarven innebærer, skal bevares og videreføres. Dokumentasjon om jakt og sanking finnes hos organisasjoner og privatpersoner. I tillegg kan det finnes dokumentasjon i for eksempel en butikk som har mottatt varer for videresalg eller fra bedrifter som bruker brukere produktene i videre foredling.

Nordlysmat -Kåven utmarksgård, Alta

Sámi Bivdo- Ja Meahcástanservi/Samisk Fangst-
Og Utmarksforening, Kautokeino

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Samiid Meahcit - Samisk Utmark - Saamien Erämaat Ry, Tana

Samisk Tradisjonell Vekstforbund, Karasjok

Loddensearvi Boarri, Kautokeino

Govva, filbma - Foto, film

Samisk arkiv vil bevare og videreformidle foto og filmer fra og om det samiske samfunn. Foto og film dokumenterer samisk historie, slektskap, kultur, næringer og tradisjoner og er med å skape kunnskap og identitet.

Samisk film har en viktig betydning for videreføring og revitalisering av samisk språk. Film er en kilde til informasjon om samisk kultur og bidrar til synliggjøring. Samiskspråklige filmer styrker samiske barns språk, identitet og tilhørighet. Den samiske filmbransjen har potensiale for å sysselsette flere kunst- og kulturutøvere og bidra til viktig verdiskapning i samiske områder. Samiske filmer kan styrke storsamfunnets kunnskap om og forståelse for samisk kultur og historie.

Foto og film er områder som er aktuelle i forbindelse med tilbakeføring av samisk kulturarv til det samiske samfunn. Se kap. om Tilbakeføring.

Bevaringsområder

For tiden er det ingen som har et hovedansvar for bevaring av samiske arkivfilmer. Sametinget viser til at verdifull materiell kulturarv er i ferd med å forvitne dersom de ikke lokaliseres og oppbevares på forsvarlig måte (Sametingsrådets redegjørelse, 2023). Det også behov for å digitalisere deler av materialet av hensyn til kvalitetsforringelse.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Govas Film & Mediaproduksjon AS, Tana

Samisk Filmforbund, Karasjok

Internasjonalt Samisk Filminstitutt AS, Kautokeino

Sapmi Film Mai-Lis Eira, Kautokeino

Sami Media AS, Trondheim

Eira Sami Productions, Kautokeino

Samisk Film Institutt (Isfi), Karasjok

Nuoraj-TV, Drag

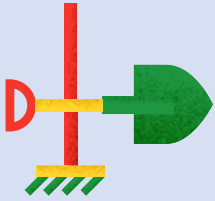
Greta Andrea Kvaal, Tromsø

Susanne Hætta Foto, Vadsø

Bente Hætta fotoatelié, Kautokeino

Fotograf Johan Mathis Gaup, Kautokeino

Bluecat Film AB

Landbruk

Landbruk med underkategoriene jordbruk, skogbruk, utmarksbruk og viltstell hører med til primærnæringene. Samfunnsområdet omfatter også råvareprodusenter og foredlingsbedrifter.

Bevaringsområder

Arktisk landbruk er et av de områdene Sametinget prioriterer. Jordbruk spiller en viktig rolle for bosetting og utvikling av levende bygder og er garanti for sikring og utvikling av samisk kultur og språk. Basisproduksjonene i det samiske jordbruket er melkeproduksjon og sauehold (Sametinget.no). Næringen er en sentral del av samisk kombinasjonsnæringstilpasning.

Samisk arkiv vil sikre gårdsarkiv fra samiske områder. Lokale avdelinger av Felleskjøpet, dokumentasjon om verdiskaping innen slakterier, meierier, maskinleverandører, transportsektoren mv. er også aktuelle bevaringsområder.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon. Det vises for øvrig til samfunnsområdene Boazodoallu-Reindrift og Meahcásteapmi-Jakt og sanking som utmarksnæring.

Stensaas Reinsdyrslakteri AS, Røros

Lierne Viltforedling AS, Nordli

Siccajávri fjellstue

Finnmark Rein, Tana

Raggio Rein, Tana

Unjárgga dološ sávzza searvi

Sávzzadoalli Vuolit-Molležis Siri Ravna Eriksen, Karasjok

Sjømat er fisk, skalldyr, skjell, tang og tare, pigghuder, bløtdyr og marine pattedyr. Sjømatnæringen kan være fiskerederier, råvareprodusenter, foredlingsbedrifter, utstyrs- og tjenesteleverandører, salgsvirksomheter og forsknings – og opplæringsinstitusjoner. Næringen deles i to hovedkategorier: villfisket og akvakultur (oppdrett).

Bevaringsområder

Arkivene etter disse virksomhetene vil dokumentere næring- og kulturutøvelse, tilpasning og verdiskapning i samiske kyst og fjordområder.

Prioriterte aktører

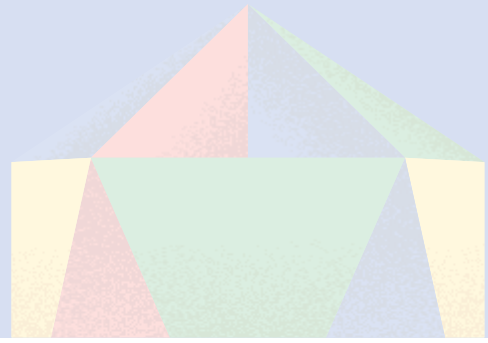
Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon. Det vises for øvrig til samfunnsområde Guollebivdu- Fiske og fangst.

Musken Laks, Tysfjord

Skardalen Settefisk AS, Kåfjord

Bergindustri

Bergindustri er knyttet til uttak og foredling av byggeråstoffer (sand, pukk, grus), industrimineraler, metalliske malmer, naturstein og energimineraler (torv, kull). Bergindustrien omfatter bedrifter, organisasjoner og personer som i hovedsak har sin interesse knyttet til bergprodukter.

Bevaringssituasjon og tilgrensende ansvar

Norsk bergindustriarkiv ved Vestfoldarkivet har nasjonalt ansvar for bevaring av arkivdokumentasjonen fra bergindustrien. Sentrale privatarkiver fra virksomheter i bergindustrien følger eierstrukturer og plassering av hovedkontorer. Tradisjonelt ligger disse utenfor samiske samfunn, og deres arkiver vil falle inn under de nasjonale bevaringsplanene for bergindustri. I samisk privatarkivsammenheng vil det være aktuelt å samle inn supplerende dokumentasjon fra samiske aktører, blant annet samiske arbeidstakere, investorer og berørte parter i interessekonflikter.

Bevaringsområder

Det samiske bosettingsområdet er rikt på mineraler og gjennom tidene er det blitt etablert en rekke gruver for uttak og foredling. Gruvedrift har ført til vekstbetingelser og arbeidsplasser, men også til naturinngrep, forurensning og arealkonflikter. Blant

Kåfjord kobberverk, Alta

Masi kvartsitt – Náránaš, Kautokeino

Bidjovágge gruver, Kautokeino

annet dokumenterer Sannhets- og forsoningskommisjonen konsekvenser av gruveetableringer i samiske reindriftsområder (Sannhets- og forsoningskommisjonen 2023).

Arkiver fra bergindustri bidrar til dokumentasjon av samisk historie, industriutvikling, næringstilpassning, natur- og miljøvern samt motstand og rettighetskamp.

Arkiv etter motstanden mot bergindustri er listet opp under områdene Natur og miljøvern, Barne- og ungdomsorganisasjoner og Politikk og politiske organisasjoner.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Joma gruver

Skorovatn gruver

Industri

Samfunnsområdet industri omfatter bedrifter som driver med manuell eller maskinell, fysisk eller kjemisk omdanning eller renovering av materialer, stoffer eller deler til nye produkter. Industrien legger premisser for og påvirker og overskrider andre samfunnsområder og sektorer.

Bevaringsområder

Industriutvikling har ført til vekstbetingelser og arbeidsplasser i samiske områder. Arkiver fra industrien bidrar til dokumentasjon av samisk historie, industriutvikling, samisk næringstilpasning og næringskombinasjoner.

Samisk arkiv vil sikre dokumentasjon etter bedrifter og foretak fra fiskerindustri og duodji- og håndverksindustri i samiske områder.

Det vises for øvrig til samfunnsområde Duodji/Duodje/Duedtie - Håndverk.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

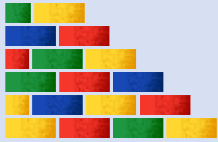
Nimek, Tysfjord

Samisk Nærings-Og Utredningssenter AS, Tana

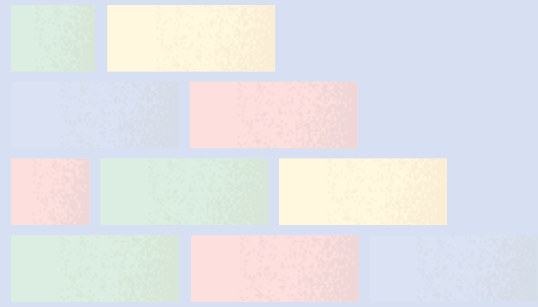
Samisk Tekstil AS, Karasjok

Sápmi Næringshage AS, Tana

Sápmi Invest AS, Tana

Bygg og anlegg

Samfunnsområdet omhandler bygging og vedlikehold av bygninger, anlegg og infrastruktur. I tillegg kommer bygging av vann- og kloakkanlegg, industrianlegg, rørledninger og kraftledninger, anlegg for elektrisitet og telekommunikasjon. Samfunnsområdet involverer en rekke store og små aktører og mange ansatte.

Bevaringssituasjon og tilgrensende ansvar

Store norske konsern er ofte involvert og bevart i Arkivverket etter nasjonal plan for privatarkiv.

Bevaringsområder

Samisk arkiv ønsker å bevare arkiv etter dette samfunnsområdet der det berører samisk historie og utvikling av næringer i det samiske bosettingsområdet. Vi er interessert i arkiv etter samiske bedrifter og foretak som jobber selvstendig eller som bistår og samhandler med konsernene.

Arkivene etter disse virksomhetene vil fortelle om verdiskapning, næringsutvikling og historie. Næringen er en sentral del av samisk kombinasjonsnæringsstilpasning.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Nemotek, Kautokeino

Saha, Karasjok

Huksen Sami Guttorm, 9730 Karasjok

Varehandel

Samfunnsområdet omfatter agentur, engros og detaljhandel med alle typer varer og tjenester forbindelse med salg av varer. Det omfatter også reparasjon av motorvogn. Vi snakker her om små, lokale butikker og verksted. Organisasjoner omhandler yrkes-, bransje- og fagsammenslutning og interesseorganisasjoner.

Bevaringsområder

Arkivene etter disse virksomhetene vil dokumentere salgs- og handelsvirksomhet, verdiskapning og næringsutvikling i samiske områder. Samisk arkiv ønsker å dokumentere disse utviklingstrekkene i samisk historie. Virksomheter kan være butikker og verksteder som selger og reparer traktorer og snøskutere, og butikker som selger bær, fisk og andre utmarksprodukter og som igjen dokumenterer hvordan varene har blitt til og kommet frem til butikk.

Sølvsmedenes virksomhet og varehandel innenfor duodji-samisk husflid inngår i bevaringsområdet.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon. Det vises for øvrig til samfunnsområde Duodji/Duodje/Duedtie - Håndverk og Reindrift – Boazodoallu.

Vuonnamárkanat

Karlsen Kristiansens Votter Fra Sápmi, Tomasjord

Mis Of Sápmi SA, Karasjok

Sápmi AS, Namsskogan

Sami Shop AS, Storsteinnes

Sámi Stories AS, Alta

Sami Aurora AS, Kautokeino

Sami Design Eira Ellen Bongo, Kautokeino

Sami Galvu AS, Kvalsund

Miron Kolonialforretning, Kautokeino

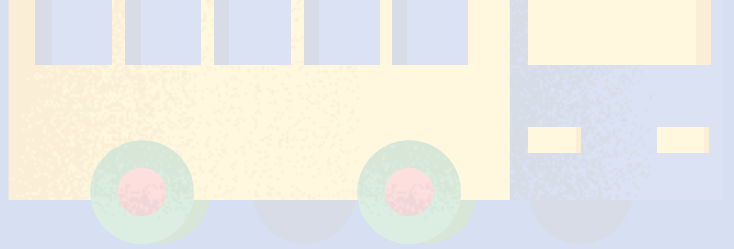
Hættas Landhandel, Kautokeino

Lifjell bovre

Karasjok Samvirkelag

Transport og lagring

Samfunnsområdet omfatter all passasjer- og godstransport så som jernbane, veitransport, skipstrafikk, luftfart samt tilhørende tjenester så som transportsentraler, godsterminaler, parkeringsanlegg og lagerdrift. Området omfatter også post og distribusjonsvirksomhet.

Bevaringsområder

Samisk arkiv ønsker å bevare arkiv etter samiske virksomheter og bedrifter innen transport og lagring for å dokumentere sysselsetting- næringsutvikling i Sápmi. Det er viktig å bevare kunnskap om utbygging og utvikling av veinettet og virksomheter som har drevet passasjertrafikk, rutebil og transport – herunder bruken av snøskutere og elvebåter både som transportmiddel, til næring og til utvikling av turisme.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Frode Utsi AS, Tana

Isan, Kautokeino

Samuel Nedrejord Drosje, Karasjok

Arne Balto, Karasjok

Overnattings- og serveringsvirksomhet - turisme

Samfunnsområdet omfatter overnatting for gjester og turister samt servering av mat og drikke. Området dekker blant annet hotellvirksomhet, drift av vandrerhjem, ferieleiligheter, campingplasser, restaurantvirksomhet, catering og drift av kantine og bar.

Bevaringsområder

Samisk reiseliv omfatter salg av overnatting, suvenirer og håndverk, servering av samisk mat og opplevelser.

Overnattings- og servicevirksomheten er en del av samisk næringsliv og har stor betydning for samiske kulturnæringer, arbeidsliv, sysselsetting og økonomi. Her finner vi flere campingplasser, hytter for turister og sentre for opplevelser. Bevaring av arkiver etter disse virksomhetene har betydning for å dokumentere reiseliv, verdiskapning og næringsutvikling i samiske områder.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Gargia Fjellstue, Alta

Storli Camping Og Aernie, Mo I Rana

Karasjok Camping AS, Karasjok

Sjøsamisk Tun, Porsangerfjorden

Suolovuopmi Fjellstue, Kautokeino

Vásit Sápmi AS, Nordre Seiland

Sápmi Adventures AS, Kautokeino

Visit Sami Ans, Karasjok

Tromsø Lapland - Sami Experience As, Ramfjordbotn

Sami Xtreme Odd Iver Nilsen Sara, Tverrelvdalen

Mikkel Eivind Oskal - Burfjord Sámi Travel, Burfjord

Sami Experience AS, Kautokeino

Sami Siida AS, Alta

Senja Sami Sillju AS, Vangsvik

Sámi Safari Camp Anna Sofia Kuoljok, 8270 Drag

Nilut Sámi Siida, Kautokeino

Inga-Sami-Siida, Sortland

Nørøjen Slow Food Sápmi, Brekkebygd

Omma Sami Siida, 9027 Ramfjordbotn

Jergul Astu, Karasjok

Mollešjohka/Mollisjok fjellstue, Karasjok

Rørosrein, Røros

Hættas opplevelser, Kautokeino

Boazovázzi Goahti AS, Lødingen

Gallas, Røros

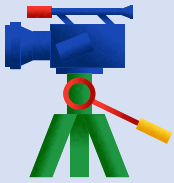
Davvi Siida, Lebesby

Birk Husky, Sør-Varanger

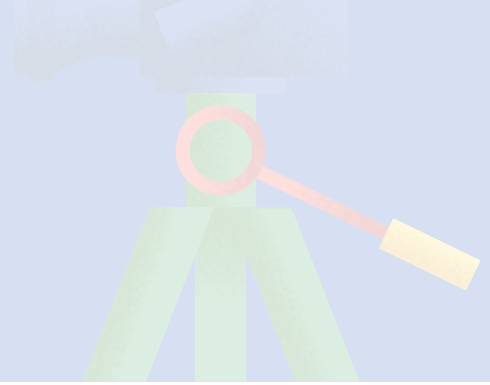
8 Seasons, Varangerbotn

Levajok Fjellstue, Tana

Gárdin, Karasjok

Media, informasjon og kommunikasjon

Samfunnsområdet omfatter produksjon og formidling av informasjon og kulturelle produkter, kommunikasjons- og informasjonstjenester. Området omhandler blant annet aktører innenfor forlagsvirksomhet, mediekonsern, kringkasting, utgivelse av aviser, nyhetsbyråer, produksjon av datavare og telekommunikasjon. Telekommunikasjon og produksjon av dataspill hører også til dette området og viser utvikling og et skifte innen teknisk utvikling og fritidsaktiviteter.

Bevaringsområder

For Sametinget er det viktig at samisk språk, kunst og kultur er tilgjengelig på ulike medier, på ulike plattformer og at det produseres og formidles med høy kvalitet (Budsjett 2018).

Samisk arkiv vil sikre og tilgjengeliggjøre dokumentasjon fra samisk media, informasjon og kommunikasjon. Samiske forlag, aviser, tv-kanaler og nærradioer har betydning for samisk samfunnsutvikling. En rekke aktører finnes blant redaktører, journalister og forleggere.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Čálliidlágádus- Forfatternesforlag, Karasjok

Davvi Girji, Karasjok

Samisk Redaktørnettverk – Sámi Redaktevrafiierpmádat, Karasjok

Isámi.press AS, Karasjok

Sálas-Sámi Lágádus Ja Aviisasearvi Samisk Forlegger
Og Avisforening, Lakselv

Sáogat-Sámiid Áviisa AS Samisk Avis AS, Lakselv

House Of Sapmi AS, Alta

Sami Production Per Inge Finnesen, Bodø

Radio Dsf, Karasjok

Rieban BM Haglund Musikkproduksjon, Kautokeino

Bárus SA - Sámi lágádus / Samisk forlag, Kautokeino

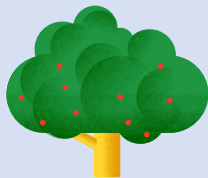
Saha Records AS, Karasjok

Idut AS, Indre Billefjord

Arkivet etter Waren Sardne

Daniel Mortenson

Karášjoga jahkegirji Karasjok árbok

Eiendom

Eiendomsbransjen i Norge er en ung bransje. Næringen omfatter utviklere, eier, forpaktere, agenter og meglere. Vi finner aktører på områdene kjøp, salg eller utleie av fast eiendom, eiendomsutvikling og taksering.

Bevaringsområder

Bevaring og tilgjengeliggjøring av arkiver innen eiendomsbransjen bidrar til dokumentasjon av næringslivet i samiske områder.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Adventure Of Sápmi AS, Kautokeino

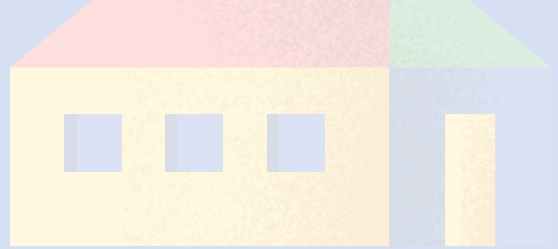
Sami Siida Eiendom AS, 9510 Alta

Sami Baikegottiid Guovddas - Samisk Bygdesenter, 9845 Tana

Arctic Sami Adventure AS, 9840 Varangerbotn

Bolig og lokalmiljø

Typisk for dette samfunnsområdet vil være aktører med betydning for lokalsamfunnsutvikling som forsamlingshus, borettslag, grendelag, hytteforeninger, velforeninger eller andre foreninger som har boområdet og nærmiljøet som det bindende elementet. Det er få eller ingen bedrifter knyttet til dette samfunnsområdet.

Bevaringsområder

Bevaring og tilgjengeliggjøring av arkiver innen dette området bidrar til dokumentasjon av gilisearvi, grendelag, siidaer, grunneierlag og lokalsamfunn i samiske områder.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Njauddám sjiidd –Skoltebyen i Neiden

Nuvsvåg bo- og hytteforening, Nuvsvåg

Gagga hytteforening, Lakselv

Felles Neiden, Sør-Varanger

Skalvejavre hytteforening, Nesseby

Nesseby bygdelag/Unjárga gilisearvi; Nesseby

Máze gilisearvi/Masi bygdelag, Kautokeino

Láhpoluoppal Gilisearvi, Kautokeino

Fanasgietteguovllu gilisearvi/Báteng og omegn bygdelag, Tana

Vuodnabat Sijdda/Hellmobotn Grunneierlag, Hamarøy

Anárjotleagi Searvi, Karasjok

Beskenjárgga Gilisearvi, Karasjok

Váljoga biras, Karasjok

Utdanning og forskning

Samfunnsområdet omfatter private skoler, høyskoler, universitet og private forskningsinstitusjoner. Området er stort sett styrt av offentlig sektor, men det finnes private aktører på alle nivåer. Grenseoppgangen kan til tider være uklar om et arkiv skal anses som offentlig eller privat.

Bevaringsområder

Sametinget viser til at høyere utdanning og forskning bidrar til styrking av samisk språk, identitet, kultur og samfunnsliv. Sektoren bidrar med kunnskap og menneskelige ressurser for økonomisk, kulturell og sosial utvikling i det samiske samfunnet (Sametingsmelding 2016).

Arkiv skal skape det beste grunnlaget for forskning, historieforståelse, identitet og rettsikkerhet (Kulturdepartementet 2021). Arkivene skal bidra til et godt vitenskapelig grunnlag for dokumentasjon av samiske rettighetsforhold og individuell og kollektiv rettsikkerhet.

Bevaring og tilgjengeliggjøring av aktører innen dette området vil omfatte internater, private samiske barnehager og studentorganisasjoner. Arkivene skal også omfatte forskerarkiv og arkiv fra enkeltpersoner som har påvirket forsknings- og utdanningsfeltet med spesiell vekt på det samiske samfunn.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Språkrevitaliseringsprosjektet i Elgå

Sámi Studeantasearvi Bergen/Samisk Studentforening
I Bergen, Bergen

Sámi Studeantasearvi Davvi-Norggas / Samisk Studentforening
I Nord-Norge, Tromsø

Saemien Studeenth Tráantesne, Samisk Studentorganisasjon
I Trondheim

Studeenth Áarjeldajvesne, Samisk Studentorganisasjon Ved Nord
Universitet

Sámi Oahppolihttu - Samisk Studieforbund, Kautokeino

Sátne Sámis Da, Kautokeino

Sámi Huksen Ungdomsbedrift, Karasjok

Málatvuomi Sámi Mánáidgárdi Sa, Bardufoss

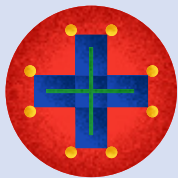
Diddi mánáidgárdi, Tana

Sis - Finnmarkku studeanttaid ovtastus (SSO)-Student-
samskipnaden i indre Finnmark, Kautokeino

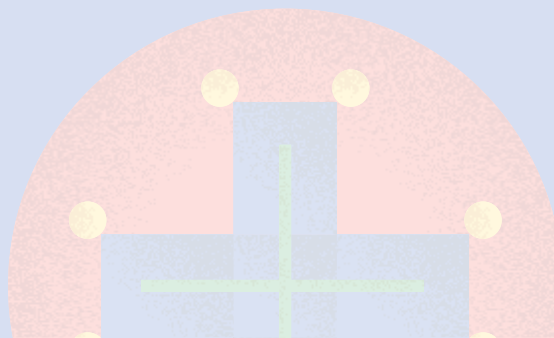
Sørsamisk kunnskapspark, Hattfjelldal

Aarjel Saemiej Skuvle, Snåsa

Sámi Álbmotallaskuvla Den samiske Ungdomsskolen, Karasjok

Helse og sosial

Helse- og sosialtjenesten er en av samfunnets største sektorer målt i sysselsetting og ressursbruk. Sektoren er overveiende offentlig finansiert, men private virksomheter har vokst fram som et supplement. Privat helsetjeneste omfatter private sykehjem, sykehus, poliklinikker, privatpraktiserende leger, tannleger, fysioterapeuter med mer. Mange av disse får større eller mindre deler av sin virksomhet finansiert gjennom avtaler om tjenesteytelse på vegne av kommuner eller helseforetak.

Bevaringsområder

Samisk arkiv ønsker å bevare arkiv etter private virksomheter som grunnlag for å dokumentere utviklingen av helse og sosialtjenesten i samiske områder. Slike arkiv kan omfatte arkiv fra institusjoner, organisasjoner eller personer som har hatt en sentral rolle som jordmor, lege, pleier eller helsesøster i det samiske samfunnet. Arkiv om samisk folkemedisin hører også til området. Kunnskap om tradisjonelle samiske behandlingsteknikker, alternativ medisin, guvlláruššan/lesing og andre helbredelsesmåter ønskes bevart og dokumentert. Trolig finnes det ikke eller i svært begrenset grad privatarkiv etter disse, men dokumentasjon kan ligge i offentlige arkiv eller i arkiv etter ideelle og private institusjoner og organisasjoner som har hatt dette som en del av sitt oppdrag i en kortere eller lengre periode.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Samisk Spesialistlegesenter, Karasjok

Bongos Samisk Sykepleie, Kautokeino

Apotek Sapmi AS, Karasjok

Norvang - Konsulent, Terapi I Sapmi, Karasjok

Sámi Psykologasearvi, Karasjok

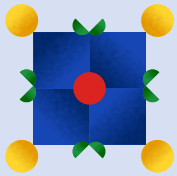
Jortamovra Sárá - Jordmor Sara, Kautokeino

Sørsamisk helsenettverk / Áarjelsaemien healsoeviermie

Márjjá Kirste - Jordmor Kirsten - Kirsten Ravna Hansdatter Nystad, Karasjok

Sámi sosialbargiid searvi/Samisk sosialarbeiderforening, Tromsø

Mamma Karasjok, Kirsten Svineng

Kunst og kultur

Samfunnsområdet kunst og kultur er omfattende. Vi skaper, formidler og opplever kunst og kultur i både offentlig og private rom.

Bevaringsområder

Kunst har stor betydning i det samiske samfunn. Samisk kunst, både visuell kunst, musikk og film er blitt mer synlig de siste årene og opplever både nasjonal og internasjonal anerkjennelse. Samisk kunst har gjennom mange tiår gått hånd i hånd med samebevegelsen og dens utvikling.

Et levende kulturliv er en forutsetning for samiske kulturnæringer. Samiske kunst- og kulturliv har et naturlig grenseoverskridende aspekt og danner grunnlag for samarbeid og kulturutveksling med andre urfolk (Sametinget, sak SP 23/13).

Relevante aktører for samisk bevaringsplan finnes blant kunstnere, forfattere, andre kulturpersoner, bedrifter som driver handel, og eller forvaltning og foreninger og interesseorganisasjoner. Aktørene i planen omfatter områdene billedkunst, litteratur, musikk, scenekunst og film. Arkiver fra museer, kulturinstitusjoner, sølvsmeder og knivsmier inngår i bevaringsområdet.

Bokforlag og plateselskaper dekkes av samfunnsområdet Media, informasjon og kommunikasjon. Det vises for øvrig til området Duodji-Samisk håndverk.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Samiske museer underlagt Sametingets forvaltning

Árbi Of Sápmi Inger Utsi, Alta

Sami Silver By Somby Ved Kirsten Lisbeth Somby, Karasjok

Petter Rust Sølvsmie, Kautokeino

Juhls Sølvsmie AS, Kautokeino

Knivsmed Strømeng AS, Karasjok

Sami Jienat, Karasjok

Idja - Sámi Club Night, Tromsdalen

Sami Baikegottiid Guovddas - Samisk Bygdesenter, Tana

Samisk Kulturformidling Kintel, Trondheim

Mun Dajan - Foreninga Samiske Forfattere, Trondheim

Samiske Kunstneres Og Forfatteres Vederlagsfond, Skfv, Karasjok

Sijti Jarng - Det Samiske Kultur- Og Utviklingssentre I Hattfjelldal

Min Árbe - Vår Arv. Samisk Kulturforening I Sør-Varanger, Hesseng

Sjeltie - Samisk Kulturpark, Trofors

Andersen Samisk Historieformidling, Evenskjer

Sami Viessu Oslo Os / Samisk Hus Oslo AS, Oslo

Samisk Kulturforum, Oslo

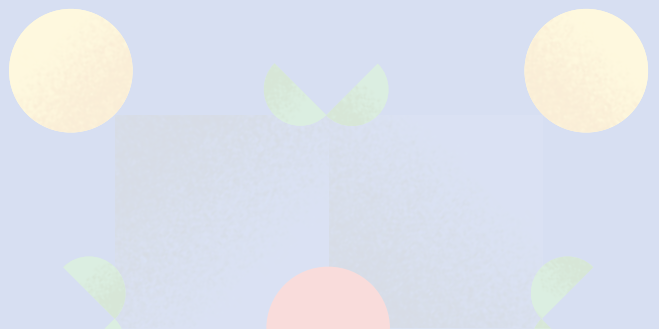
Tana Gull og sølvsmie

Samisk Musikkbransjeforening, Alta

Samiske Komponister / Sami Komponisttat, Karasjok

Juoigiid Searvi, Karasjok

Samisk Litteratursenter AS, Karasjok

Dáiddadállu - Sámi Artist Network, Kautokeino

Sámi Lávdi - Sami Association Of Performing Arts, Karasjok

Luovvi Luohteguovddas/International Sami Yoik Center, Kautokeino

Kultur- og musikkfestivalen Márkomeannu

Mázejoavku, Máze

Stierdná studio, Máze

Simmona Máhtte, Máze

Deatnogátte Nuorat- Tanabreddens ungdom, Tana

Marainen Silver, Børselv

BeskánLuossaRock festivála, Karasjok

SVD Musea- ja historjásearvi, Karasjok

Åarjelhsaemien teatere, Mo i Rana

Bandet Adjágas

Deatnogátte Nuorat - Tanabreddens Ungdom, Tana

Sámi Teáhter Searvi (STS)

Luvlie Náamesjen Dajve, Limingen

Leif Elsvatn

Oskar Jáma

De sjøsamiske samlinger, Nesseby

Inger Blix Kvammen, Sør-Varanger

Urhjerttet, Gjøvik

Tro og livssyn

Samfunnsområdet tro og livssyn omfatter de store verdensreligionene og ulike religiøse samfunn. Alle organisasjoner med et formål som består i å dyrke et religiøst fellesskap, fremme spredning av en spesiell religion eller et bestemt livssyn, faller inn under dette samfunnsområdet.

Bevaringsinstitusjon og tilgrensende ansvar

Misjons- og diakoniarkivet i Stavanger bevarer arkiv fra misjons- og diakonibevegelsen, kristne kirkesamfunn og organisasjoner på nasjonalt og regionalt nivå. Arkivverket har ansvar for arkivene til Den norske kirke fram til skillet mellom stat og kirke i 2012.

Bevaringsområder

Et stort antall av innbyggerne i de samiske områder er medlemmer av Den norske kirke, men mangfoldet er likevel stort. Læstadianismen og Samemisjonen er fremdeles viktige religiøse krefter i samiske områder. Samisk arkiv ser betydningen av å sikre dokumentasjon av mangfoldet i misjonsbevegelser og ulike kirkesamfunn. Dokumentasjon fra lokale menigheter og religiøse foreninger, forsamlingshus og predikanter bidrar til dokumentasjon av religion, kirkeliv, tro og livssyn i Sápmi.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Søndagsskoler

Sápmi Evangelistene, Kautokeino

Sami Biibbal, Bardu

Sami Algoalbmot Risttalas Guovddas, Tana

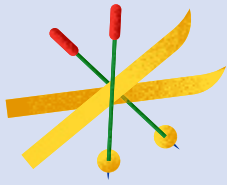
Daerpies Dierie

Saemien Áálmege (SÁ) - samisk menighet

Nesseby menighetshusforening

Karlebotn kapellforening

Karasjok Misjonsforening, Karasjok

Idrett, rekreasjon og sosiale foreninger

Samfunnsområdet omfatter organisert idrett, rekreasjon og sosiale foreninger. Rekreasjon og sosiale foreninger vil for eksempel være friluftsliv, sosiale klubber eller annet innen hobby og fritid. Flere av disse foreningene kan falle inn under andre samfunnsområder, som for eksempel miljøvern, politikk, helse, ungdomsarbeid og inkludering.

Bevaringsområder

Organisert idrett og foreningsliv spiller en betydelig rolle i det samiske samfunn. Engasjement i idretts- og foreningsliv inkluderer mange mennesker i alle aldre. Sametinget er opptatt av at det legges til rette for idrettsaktiviteter der samisk tilhørighet, samisk bakgrunn og samisk kultur og språk inngår på en naturlig måte (Sametinget, Sak SP 034/15).

Idrettsarkiver er et område som generelt er underdokumentert i bevaringsinstitusjonene og Samisk arkiv vil ta et ansvar for å bevare forenings- og idrettsarkiv fra det samiske samfunn.

Sosiale foreninger som lokallag av Røde Kors, eldreforeninger, sanitetsforeninger og speiderforeninger inngår i området. Det vises for øvrig til området Barne- og ungdomsorganisasjoner og Duodji-Samisk håndverk.

Sámi Heargevuodjin-Lihttu/Saami Reindeer-Race Federation (SHL)

Kautokeino Idrettslag Kil, Kautokeino

Idrettslaget Nordlys, Karasjok

Fa Sápmi, Bardufoss

Samisk Sjakkforening, Alta

Sámi Gamers, Kautokeino

Sámi Taekwondo Klubb, Kautokeino

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Álttá Sámi Nuoraid Searvi, Alta

Sami Culture Club, Drag

Sami Cuoigan, Viehkanja Njoarostanlihttu/ Særforbund For Sami Ski, Friidrett Og Lasso

Ersvika Samiske Siida AS, 8050 Tverlandet

Sirbmá IL

Deanu Searat

Barne- og ungdomsorganisasjoner

Norge er et organisasjonssamfunn der også barn og unge er en sentral del av denne aktiviteten med organiserte fritidsaktiviteter av alle slag.

Bevaringsinstitusjon og tilgrensende ansvar

Arkivverket bevarer nasjonale arkiv etter landsdekkende organisasjoner så som Norges speiderforbund og Noregs ungdomslag. Andre hovedorganisasjoner finnes hos Ar bark, MDS og andre.

Bevaringsområder

De samiske barne- og ungdomsorganisasjonene fungerer som møtesteder for samiske barn og ungdom, og som forum for samfunns og kulturarbeid, samt politisk arbeid. De har gjerne et bredt spekter av aktiviteter som språkarbeid, kulturfestivaler, idrettsarrangementer, turer og informasjonsformidling. Et viktig felles mål er å arbeide for å styrke og utvikle samisk språk, kultur og identitet (Calliidlagadus.org).

Organisasjonene er aktive pådrivere i samfunnsdebatten. Organisasjonene deltar i miljø- og klimakampen blant annet gjennom motstand mot gruvedrift og vindturbiner i Sápmi og for sikring av samisk næringsutøvelse og samiske rettigheter for fremtiden.

Aktivitet og engasjement på dette området er viktig å dokumentere.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Davvi Nuorra, Olderdalen

Noereh

NST-U Ungdomsutvalget i Norske Samers Riksforbund (NSR)

NBR-N/NRL-U Ungdomsutvalget i Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL)

Doajmmasiebrre Julevsabme (DSJ) Drag, Hamarøy

Sámi Albmoga Nuoraid Searvi- SANS

Nuoraid festivála

Sápmi Media Ungdomsbedrift, Karasjok

Legater og fremme av frivillighet. Internasjonale organisasjoner

Samfunnsområdet omfatter fond og legater som støtter allmennyttige formål, humanitære organisasjoner som driver sosialt arbeid og påvirkning. Mange av disse organisasjonene har også internasjonalt virkefelt.

Bevaringsinstitusjon og tilgrensende ansvar

Arkivverket bevarer nasjonale arkiv etter landsdekkende organisasjoner så som Amnesty International, Leger uten grenser og Kavlifondet.

Bevaringsområder

Samfunnsområdet omfatter fond og legater i Sápmi som støtter allmennyttige formål, humanitære organisasjoner som driver sosialt arbeid og påvirkning.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Mama Sara Education Foundation For Maasai Children, Karasjok

Tove Kingrens Såmi Duodji Stiftelse, Maze

Mangfold og inkludering

Det norske samfunnet er preget av mangfold. I Norge lever i tillegg til samene som urfolk og minoritet, flere nasjonale minoriteter med egen status. Det dreier seg om kvener, romani, rom, skogfinner og jøder. Nyere innvandring har gitt flere nye minoriteter.

Bevaringsinstitusjon og tilgrensende ansvar

Arkiv og dokumentasjon etter nasjonale minoriteter blir ivaretatt gjennom Arkivverkets bevaringsplan.

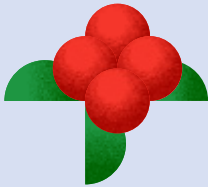
Bevaringsområder

Samisk arkiv har i første rekke ansvar for å ta vare på samisk dokumentasjon og arkiver. Det kan likevel aktuelt å ta inn arkiv fra andre minoriteter, både fra enkeltpersoner og grupper der disse finnes i de samiske områdene.

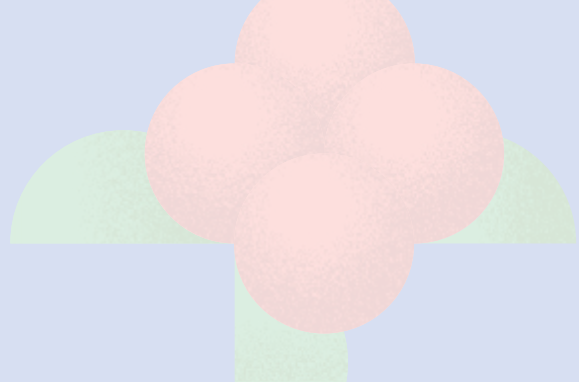
Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Guovdageaidnu Karasjohka Suoma-Sami Lihtu, 9522 Kautokeino

Natur og miljøvern

Natur og miljøvern er et omfattende samfunnsområde som dekker alt fra arealforvaltning og forebygging av forurensning til kartlegging av naturmangfold, klimatiltak og forvaltning av fisk og vilt. Dette er nasjonale samfunnsaktører med internasjonal forankring og kontakt.

Bevaringsområder

De samiske organisasjonene er aktive kunnskapsleverandører og pådrivere i samfunnsdebatten. Natur- og miljøvern er viktig for det samiske samfunn, da samisk kultur og hovednæringer er særlig utsatt for negative konsekvenser som følge av arealinngrep som kraftutbygging, gruvedrift og vindturbiner.

Naturvernorganisasjonene dokumenterer deler av konflikter ved utbygging, arealvern og samisk rettighetskamp. I samfunnsdebatten om miljø og klima er både organisasjoner, politiske partier og enkeltpersoner viktige aktører som kan være aktuelle for samisk bevaringsplan.

Det vises for øvrig til området Politikk- og politiske organisasjoner og Barne- og ungdomsorganisasjoner.

Prioriterte aktører

Samisk Naturvernforbund

Miljøagentene Troms Og Finnmark Og Lokallag I Troms Og Finnmark

Folkeaksjonen mot Davvi vindkraftverk

Troms og Finnmark Natur og Ungdom

Prioriterte aktører

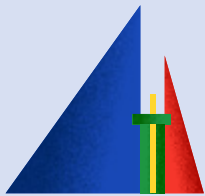
Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Naturvernstudentene I Uit

Arvid Jåma

Motvind innlandet

Stopp Nussirgruva – Redd Repparfjord

Politikk og politiske organisasjoner

Dette samfunnsområdet omfatter partipolitikk og politiske organisasjoner. I tillegg finner vi store nasjonale politiske bevegelser og som har hatt stor påvirkningskraft på samfunnsutviklingen.

Bevaringsområder

Bevaringsarbeidet gjennomføres med bakgrunn i samisk historie med misjon, kolonisering, grenseetableringer og tvangsflytting. Den samiske samtidshistorien med fornorskning, språkkamp, arealkonflikter og hvor en ny samisk offentlighet med etablering av Sametinget og andre samiske institusjoner, skaper rammer for samfunnsområdet.

Området omfatter dokumentasjon av samebevegelsens historie og hvor etablering av samiske organisasjoner, politiske aksjoner og partier er sentralt. Dokumentasjon av den samepolitiske utviklingen, samfunnsendringer og den digitale utviklingen skal bevares og tilgjengeliggjøres.

Organisasjonene er aktive pådrivere i samfunnsdebatten. Organisasjonene deltar i miljø- og klimakampen bl.a. annet gjennom motstand mot gruvedrift og vindturbiner i Sápmi og for sikring av samisk næringsutøvelse og samiske rettigheter for fremtiden.

Dokumentasjon etter aktiviteten og engasjementet på dette området er viktig å dokumentere. Samiske foreldrenettverk og samepolitiske partier omfattes av området.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Partiet Árja

Sami Nissonforum/Samisk Kvinneforum, Karasjok

Samisk Foreldrenettverk Alta, Alta

Samisk Foreldrenettverk Bodø, Bodø

Samisk Foreldrenettverk I Kåfjord, Samuelsberg

Samisk Foreldrenettverk I Sør-Troms Og Nordre-Nordland, Evenskjer

Samisk Foreldrenettverk I Tromsø, Tromsø

Samisk Foreldrenettverk - Sámi Váhnenfierpmádat, Bjørnevatn

Samisk Foreldrenettverk Sør-Varanger - Sámi Váhnenfierpmádat Mátta-Várjjat, Jarfjord

Samisk Foreldrenettverk Tråante 2017, Tromsø

Oslo Ja Biras Sámi Váhnenfierpmádat - Samisk Foreldrenettverk I Oslo Og Omegn, Oslo

Porsánggu Sámi Váhnenfierpmádat, 9700 Lakselv

Sámi Dálulaccaid Searvi - Fastboende Samers Forening, Lakselv

Hemnes Samiske Forening, 8640 Hemnesberget

Hålogaland Samiske Forening, 9470 Gratangen

Nordkyn Samiske Forening Sff, 9790 Kjøllefjord

Samisk Sosialdemokratisk Forening, Oslo

Bargiidbellodat/Arbeiderpartiet på Sametinget

Olgešbellodat – Høyre på Sametinget

Nordkalottfolket på Sametinget

Samenes Folkeforbund på Sametinget

Ovddádusbellodat/Fremskrittspartiet (Frp) på Sametinget

Norgga Sámiid Riikkasearvi/Norske Samers Riksforbund (NSR) på Sametinget

Sámeálbmot Bellodat/Samefolkets Parti på Sametinget

Deanu Sámiid Searvi, Tana

Sápmi Pride

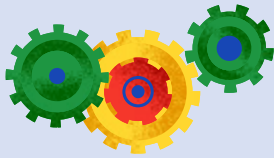
Garmeres

Foreningen for Skolte-/Østsamene I Neiden

Norrôs – Skoltesamene, Sør-Varanger

Mjøsen og omegn sameforening

Unjárgga Sámeálbmot Bellodat / Samefolkets parti Nesseby

Faglig, vitenskapelig, teknisk og forretningsmessig tjenesteyting

Samfunnsområdet omfatter et bredt spekter av spesialisert virksomhet og tjenesteyting av ulik art. Området omhandler blant annet juridisk og regnskapsmessig tjenesteyting, administrativ tjenesteyting, administrativ rådgivning, herunder PR- og kommunikasjons-tjenester, bedriftsrådgivning, arkitektvirksomhet, annonse- og reklamevirksomhet, fotografvirksomhet, veterinærtjenester, og markeds- og opinionsundersøkelser.

Bevaringsområder

Området omfatter virksomhet og tjenesteyting av ulik art og som bidrar til dokumentasjon av variasjonen i næringslivet i samiske områder.

Prioriterte aktører

Med utgangspunkt i bevaringskriteriene ønsker Samisk arkiv å gå i dialog med aktørene under for å vurdere om arkivene er aktuelle for bevaring. Også andre arkiv kan være aktuelle for bevaring for å oppnå helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Sami Fagalas Girjecalliid Ja Jorgaleaddjiid Searvi

Destinasjon Sápmi AS, 9845 Tana

Sami Consult AS, 2100 Skarnes

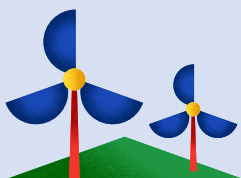
Stiftelsen Protect Sápmi

Ballari landbruk, reindrift og naturrådgivning, Tromsø

Tundra Drone, Kautokeino

Sálas-Sámi Lágádus Ja Aviisasearvi Samisk Forlegger og Avisforening, Lakselv

DigForsk AS, Tromsø

Samfunnsområdene Olje og gass, Kraftforsyning, Finansiering og forsikring, Arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner

Olje og gass

Olje og gass omfatter utvinning av råolje og naturgass og tjenester tilknyttet dette. Virksomhetene produserer og selger olje og gass med funksjoner som undersøkelser, utvinning, transport, foredling, markedsføring og salg.

Kraftforsyning

Kraftforsyning omfatter produksjon, overføring og distribusjon av elektrisitet, samt damp- og varmtvannsforsyning og produksjon av gass og distribusjon av gass gjennom ledningsnett. Norsk kraftforsyning består av vannkraft, vindkraft og varmekraft.

Finansiering og forsikring

Finansiering og forsikring omfatter finansiell formidling, forsikring, gjenforsikring og pensjonskasser samt hjelpetjenester for slike enheter. Området omfatter også forretningsbanker og sparebanker, forsikringselskaper, skadeforsikring og livsforsikring.

Arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner

Arbeidslivet i Norge kjennetegnes av trepartssamarbeidet mellom organisasjonene som representerer arbeidstakere og arbeidsgivere (partene) og staten. Dette samfunnsområdet omfatter arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner.

Disse samfunnsområdene behandles ikke i denne bevaringsplanen. Det vises til Arkivverkets nasjonale plan for privatarkiv og til andre nasjonale bevaringsinstitusjoner så som Kraftmuseet i Odda og Tyssedal, Norges vassdrags- og energidirektorat NVE, Norsk industriarbeidermuseum, Arkbark og Misjons- og diakoniarkivet.

Arkiv etter hendelser, aktiviteter og aksjoner tilhørende olje, gass og kraftforsyning er omtalt under for eksempel Natur og miljøvern, Politikk og politiske organisasjoner.

I senere versjoner av planen kan det beskrives samiske aktører innen disse områdene som kan være bevaringsverdige.

Henvisninger

ICAs universelle erklæring om arkiver. «Universal Declaration on Archives», 2011

ICA Indigenous Matters Summi, Tandanya - Adelaide Declaration, 2019

Expert Group on Indigenous Matters – EGIM

Pressemelding riksarkivarene, 6. februar 2019, Felles uttalelse fra riksarkivarene om å sikre samisk arkivmateriale.

Arkivverkets bevaringsplan for privatarkiv, 2020

Ivar Lie: Kultur næringer i samiske områder - sysselsettingsutvikling og bedriftsstruktur, Norut Alta – rapport, 2012, 12

Vedtak i Sámediggi/Sametinget Ášši/Sak SP 023/13

Sametingsmelding om samisk kunst og kultur

Sámediggi/Sametinget, Ášši/Sak SP 034/15 Sametingsrådets redegjørelse om samisk idrett

Sametingsmelding om høyere utdanning og forskning, 2016

Sametingsmelding om samiske kulturinstitusjoner, 2016

Vedtak i Sámediggi/Sametinget i sak 030/16 Samisk arkiv - med et nasjonalt ansvar for samiske arkivtjenester

Sámediggi/Sametinget, sak SP, Kreativ næring – et uforløst potensiale, Sametingsrådets handlingsplan for kulturell og kreativ næring 2017-2019

Sametingets budsjett 2018

Sametingets digitaliseringsstrategi, 06.02.2018

Ansvar for samisk kulturarv, Sámediggi, Sametinget och Institutet för språk och folkminnen, 2019

NOU 2019:9 Fra kalveskinn til datasjø, Ny lov om samfunnsdokumentasjon og arkiver

NOU 2019:9 Fra kalveskinn til datasjø, Høringssvar fra Sámediggi/Sametinget

Sámediggi/Sametinget, sak SP 9/20 Samisk immateriell kulturarv og UNESCO konvensjonen om vern av immateriell kulturarv – oppfølging og muligheter.

Vedtak i Sámediggi/Sametinget i sak 031/21: Eierskap til samisk immateriell kulturarv.

Rapport Sametinget, Maadtoej aerpie bætijen aajkan- Máttøj árbe boahhteájggáj - Máttuid árbi boahhteáigái, 2021

Brev fra Sametinget til Arkivverket om bevaring og tilgjengeliggjøring av joikesamlingen, 23.01.2023

Sametingsrådets redegjørelse om samisk film, 2023

Statsbudsjettet 2020 - 2023, tildelingsbrev til Arkivverket

Årsrapport Arkivverket, 2019-2022

Statistikk for Arkivinstitusjonar og arkiv i bibliotek og museum, Arkivverket, 2022

Truth and Reconciliation Commission of Canada: Calls to Action, 2015

Sannhets- og forsoningskommisjonen, Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Avgitt til Stortingets presidentskap 01.06.2023

Meld. St. 8 (2018–2019), «Kulturens kraft – Kulturpolitikk for framtida»

Kulturdepartementet, Høringsnotat, Forslag til ny arkivlov, 05.10.2021

Reindrift, Landbruksdirektoratet/Eanadoallodirektoráhta, www.landbruksdirektoratet.no

Reindrift og rovvilt, Reinbase.no

Brønnøysundregistrene, Enhetsregisteret

Overordnet bevaringsplan med samhandlingsplan for privatarkiver i Finnmark, Troms og Finnmark fylkeskommune, 2018

Bevaringsplan for privatarkiv i Nordland Fylke, Arkiv i Nordland, 2018

Nettverkssamarbeidet Finnmarksarkivene – Finnmarkkuarkiivvat – Finmarkun arkiivit, finnmarksarkivene.no

The Indigenous Archives Collective - Site as an open blog to encourage discussion about Indigenous archives
<https://indigenousarchives.net/>

Sámiráđđi – Sameráđet 2022: Kultur-Sápmi jurddabeassi/ tenketank Om det samiske kulturfeltet i dag og tanker omkring en styrket selvbestemmelse for det fremtidige samiske kunst- og kulturfeltet.

Helen Samuels, Who Controls the Past, The American Archivist, 49,2, 1986

Samenes historie fra 1751 til 2010, Cappelen Damm, 2010

Karen Bleken og Marit Hosar, Hit! Her! NÅ! Hele verden i Oppland, ABM-skrift 70, 2011

Ellen Røsjø, Majoritets- og minoritetsperspektiv i arkivbevaring, Tidsskriftet Arkiv, 3, 2012

Áigemátki - Tidsreise-Time travel, Sámi Dáiddačehpiid Searvi, Davvi Girji, 2017

Harald Lindbach, Minoritetspolitiske dokumentasjonsstrategier i Nordområdet på 1700-tallet. Avhandling for graden philosophiae Doctor, oktober 2019

Prosjektet «Digital access to the Sámi heritage archives»

Sámi arkiivas plan for digitalisering og tilgjengeliggjøring av samisk kulturarv, 2020

Sluttrapport Samiske metadata, interessentanalyse, Arkivverket 2022

Doalli, Arkivverket, delrapport 1. 2022

Eksempel på rutiner for mottak av privatarkiv

En aktør ønsker å avlevere et samisk arkiv etter er sølvsmed til Samisk arkiv.

1 Forberedelse - Samisk arkiv forbereder seg til det første møtet med aktøren (sølvsmeden) og innhenter opplysninger om virksomhetens formål, årstall for opprettelse og evt. nedleggelse, antall ansatte, kontekst, samfunnsområde, utbredelse, historikk og geografisk sted.

2 Møte med aktøren - aktøren kontaktes for et møte eller en samtale på telefon der vi får informasjon om fysisk tilstand på arkivet, tidsperiode for arkivet, hyllemeter, ordningsgrad, foto, tegninger og om arkivet inneholder digitalt skapt materiale. Informasjon om muligheter for kartlegging, ordning av arkivet og digitalisering blir diskutert.

3 Hva Samisk arkiv kan tilby - Samisk arkiv kan tilby gratis, sikker oppbevaring både for analoge og digitale arkiv. Arkivene vil være tilgjengelig for forskere, studenter og publikum – dette etter avtale med den som avleverer arkivet.

4 Kartlegging - etter første møte kan Samisk arkiv gjennomføre en kartlegging av arkivet. Kartleggingen er en gjennomgang av innholdet i arkivet med flere detaljerte opplysninger om punktene som er listet opp under punkt 2. Produktet etter kartleggingen er en liste over innholdet i arkivet som kan brukes til bevaringsvurderingen i punkt 5.

5 Bevaringsvurdering - arkivet vurderes deretter etter de tre bevaringskriteriene i bevaringsplanen. Oppfyller arkivet ett eller flere av kriteriene, er arkivet bevaringsverdig. Bevaringsplanen lister opp forslag til arkiv som kan vurderes for bevaring. Listen er ikke uttømmende. Andre arkiv kan vurderes som bevaringsverdige, da etter de samme bevaringskriteriene.

6 Samhandling med andre - er det andre bevaringsinstitusjoner som allerede har deler av arkivet, samarbeides det om prosessen, hvem som skal ta imot arkivet og hvor dette skal oppbevares.

7 Personopplysninger - Dokumentasjonen vurderes med hensyn til regler om personvern og GDPR. Se veileder i personvern for arkivbevarende institusjoner på Arkivverkets hjemmeside.

8 Digitalisering - hva er muligheten for digitalisering? Hvordan fordeles kostnader? Etske vurderinger om digitalisering og tilgjengeliggjøring på Digitalarkivet. Vurdere om samisk arkiv ønsker å høste virksomhetens nettside.

9 Avleveringsavtale - det undertegnes en avleveringsavtale mellom Samisk arkiv og aktøren. Avtalen beskriver bl.a. prosessen for avlevering, arbeidsdeling og ansvarsforhold mellom Samisk arkiv og aktøren og tilgjengeliggjøring av arkivene for forskere, studenter og publikum.

10 Publisering - publisering av arkivkatalog (liste over innholdet i arkivet) på Arkivportalen etter avtale med arkiveier. Tilgang for arkiveier og tilgang for publikum etter avtale med arkiveier. Gjennom Arkivportalen blir arkivet tilgjengelig for brukere. Brukere blir oppmerksomme på at arkivet finnes og kan bruke det.

Arkivverket
Samisk arkiv